

# Vanhemmuuden arviointimenetelmät lastensuojelulaitoksen vastaanotto- ja arviointiosastoilla



Pääskyvuori, Raija

2010 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu  
Laurea Tikkurila

Vanhemmuuden arviointimenetelmät  
lastensuojelulaitoksen vastaanotto- ja arviointiosastoilla

Raija Pääskyvuori  
Sosiaaliala  
Opinnäytetyö  
Marraskuu, 2010

Raija Pääskyvuori

Vanhemmuuden arviointimenetelmät lastensuojelulaitoksen vastaanotto- ja arviointiosastoilla

Vuosi 2010 Sivumäärä 57

---

Opinnäytetyössä selvitettiin miten osastolla sijoituksessa olevan lapsen vanhempien vanhemmuuden arviointia toteutetaan lastensuojelulaitoksen kolmella vastaanotto- ja arviointiosastolla. Tarkoituksena oli myös selvittää, miten vanhemmuuden arviointia tuodaan esille vanhemmille.

Tavoitteena oli selvittää lastensuojelulaitoksen työntekijöiden työmenetelmiä ja millaista tukea he kaipaavat vanhemmuuden arviointiin. Lisäksi kartoitettiin missä vaiheessa, miten ja kuka työryhmän jäsenistä tuo esille vanhemmuuden arviointia osastolla sijoituksessa olevien lasten vanhemmille.

Tutkimus on laadullinen. Opinnäytetyön viitekehys muodostuu lastensuojelusta, vanhemmuuden osatekijöistä, vuorovaikutuksesta, lastensuojelun työmenetelmistä sekä arvioinnista työmenetelmänä.

Aineiston hankintamenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua ja tavoitteena oli luoda mahdollisimman monipuolinen kuva vanhemmuuden arviointiin käytettävistä työmenetelmistä osastoilla moniammatillisessa työryhmässä. Tutkimukseen osallistui kymmenen lastensuojelulaitoksen työntekijää, jotka olivat ohjaajia, erityissosiaalityöntekijöitä ja psykologeja.

Opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan vanhemmuuden arviointia tehtiin pääasiallisesti suoran ja välillisen havainnoinnin kautta. Havainnoinnin rinnalle voitaisiin tutkimustulosten mukaan tuoda selkeitä työmenetelmiä, jotka vahvistavat työntekijöiden näkemystä vanhemmuudesta sekä lisäävät vanhempien osallisuutta lapsen sijoitusprosessissa. Vuorovaikutus on sekä työväline että työntekijöiden kohde.

Tutkimustulosten mukaan osastojen rakenteita tulee vahvistaa ja työmenetelmiä yhtenäistää. Henkilökunnan käyttöön tulee tehdä yhtenäinen kyselylomake tai keskustelupohja, joka tukee vanhempien kanssa käytävää keskustelua. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää vastaanotto- ja arviointiosastojen työmenetelmien kehittämiseen.

Avainsanat: Lastensuojelulaki, vanhemmuuden osatekijät, vuorovaikutus, lastensuojelun työmenetelmät, arviointi työmenetelmänä.

Raija Pääskyvuori

Methods of assessing parenting at the reception and evaluation department of a child welfare

Yers	2010	Pages	57
------	------	-------	----

---

The purpose of the thesis was to clarify how the parenthood of parents whose children live in child welfare institute was evaluated. Evaluation of parents was done in three wards in which reception and evaluation of children is done. Another aim was to find out how the evaluation of parenthood is explained to the parents.

In this thesis the working methods of workers in child welfare institute and the type of support they need in parenthood assessment were examined. Also, it was found out who of the workers will explain the evaluation of parenthood for the parents and how and when this is done.

The method of this thesis is qualitative. The framework of the thesis consists of the child welfare, the factors of parenthood, interaction, working methods in child welfare and evaluation as a work method.

Material was gathered by using semi structured theme interviews. The goal was to create a comprehensive picture of the working methods of the evaluation of the parenthood in wards. This was done in the multi disciplinary team. There were ten participants in this study and they were special social workers and psychologists.

The results show that the evaluation for parenthood was mainly done in direct and indirect observation. According to results, other working methods than observation could be used. These new working methods could strengthen the workers' view of parenthood and increase the parents' participation in the decision-making of their children care. One working method could be interaction, which is both the tool and the focus of the work

Key words: Child welfare, factors of parenthood, interaction, working methods in child welfare, evaluation as a work method.

## Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Lapsen oikeuksien sopimus.....	7
	2.1 Lastensuojelu.....	8
	2.2 Lastensuojelulaki.....	8
	2.3 Vastaanotto- ja arviointiosaston toiminta.....	10
3	Vanhemmuuden osatekijät.....	12
4	Lastensuojelun työmenetelmiä.....	14
	4.1 Arviointi työvälineenä.....	16
	4.2 Omaha-ohjelman menetelmä.....	18
	4.3 Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot.....	19
	4.4 Dialoginen asiakastyö.....	20
	4.5 Vanhemmuuden roolikartta.....	21
5	Tutkimuksen toteuttaminen.....	23
	5.1 Tutkimushenkilöt.....	23
	5.2 Aineiston keruu.....	25
	5.3 Aineiston käsittely.....	26
6	Tutkimuksen tulokset.....	27
7	Tulosten analyysi.....	34
	7.1 Havainnointi.....	34
	7.2 Omaha-ohjelman menetelmä.....	37
	7.3 Vuorovaikutustaidot ja dialogisuus.....	38
	7.4 Vanhemmuuden roolikartta.....	39
	7.5 Lapsi- ja perhepalaveri.....	40
	7.6 Sijoituksenaikainen suunnitelma.....	41
	7.7 Neuvottelutilanteet.....	42
	7.8 Perhetapaamiset.....	43
	7.9 Tuki- ja kontrollisuhteet.....	43
	7.10 Kotikäynnit.....	44
	7.11 Perhetapaamiset.....	46
	7.12 MIM -vuorovaikutus videoarviointi.....	47
8	Johtopäätökset ja pohdintaa.....	47
9	Tutkimuksen luotettavuus.....	52
	Lähteet.....	54
	Liitteet.....	57

## 1 Johdanto

Huono-osaisuuden lisääntyminen Suomessa ilmenee kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän kasvuna. Sijoitettujen lasten määrä on kasvanut 46 prosenttia runsaassa vuosikymmenessä ja se kasvaa edelleen noin kolmen prosentin vuosivauhtia. Viimeaikaisten tutkimustulosten mukaan huostaanottojen pääsiallinen syy joka kymmenennellä lapsella oli vanhempien päihteiden käyttö. Vanhempiin liittyviä muita merkittäviä lapsen huostaanottoon johtaneita syitä on havaittu olevan riittämätön vanhemmuus, lapsen hoidon laiminlyöminen, perheristiriidat, perheväkivalta ja vanhempien mielenterveysyyt. Viime aikoina on lastensuojelua koskevissa keskusteluissa kiinnitetty huomiota erityisesti lasten näkökulmaan ja lapsen edun huomioon ottamiseen. (Hämäläinen ym. toim. 2010: 237 - 238.)

Olen tehnyt erimittaisia sijaisuuksia ohjaajana/hoitajana lastensuojelulaitoksen vastaanotto- ja arviointiosastolla kahden vuoden ajan. Työssäni olen tutustunut lastensuojelun vastaanotto- ja arviointityöhön, jonka tehtävänä on lapsen perushoito, kriisin vastaanottaminen, lapsen kehityksellisten tarpeiden ja vanhemmuuden arviointi sekä jatkosuunnitelman työstäminen. Ohjaajan perustehtävässä korostetaan lapsen näkökulmaa ja lapsen mahdollisimman hyvää kuulemista perheen vaikeassa tilanteessa.

Keskustelimme työpaikallani opinnäytetyön aiheesta ja esille nousi tarve selkeyttää vanhemmuuden arviointia perustyössä sekä kartoittaa millaista tukea työntekijät kaipaavat vanhemmuuden arviointia tehdessään. Työskennellessäni osastolla olen moneen kertaan pohtinut millaisilla työmenetelmillä vanhemmuutta arvioidaan.

Opinnäytetyön aihe sijoittuu vanhemmuuden arviointiin. Näen sen henkilökohtaisesti erittäin tärkeäksi, koska lasta ei ole ilman vanhempaa, lapsi on vanhemmuuden ja lapsuuden yhteinen nimittäjä. Lapsen sijoituksessa huomio kiinnittyy usein lapseen ja hänen elämänsä järjestämiseen niin kuin pitääkin, mutta perhe saattaa unohtua. Perhettä tulisi tarkastella kokonaisvaltaisena systeeminä ja sitä tulisi tukea erilaisissa vaikeuksissa, jotta lapsen kasvu ja kehitys turvattaisiin. Jotta lapsen tilanteesta saataisiin kokonaisvaltainen käsitys, on lasta arvioitava kontekstissaan. Lapsen tilanteen kannalta on merkityksellistä arvioida ennen kaikkea lasta itseään kokonaisvaltaisesti, mutta myös perhettä, vanhempien ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Mitä paremmin vastaanotto- ja arviointiosastolla pystytään arvioimaan vanhemmuutta ja tätä kautta löytämään oikea ja riittävä tuki perheelle, sitä varmemmin voidaan ehkäistä lapsen sijoittuminen kodin ulkopuolelle. Sijoitustarpeen arviointi on lastensuojeluprosessissa kriittinen vaihe ja vanhemmuuden arvioinnilla on tärkeä osuus tässä prosessissa. Opinnäytetyössäni selvitan kuinka vastaanotto- ja arviointiosaston henkilökunta arvioi vanhemmuutta. Tulosten avulla osastojen on mahdollista kehittää omaa toimintaansa.

Opinnäytetyö on laadullinen. Tutkimuksen kohderyhmä on pääkaupunkiseudun lastensuojelulaitos ja sen kolme vastaanotto- ja arviointiosastoa. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluna, johon osallistui kuusi vakituudessa työsuhhteessa olevaa hoitajaa / ohjaajaa, joilla on omahoitajasuhde osastolla sijoituksessa olevaan lapseen. Lisäksi tutkimukseen on otettu mukaan kaksi lastensuojelulaitoksen erityissosiaalityöntekijää ja kaksi psykologia.

## 2 Lapsen oikeuksien sopimus

Opinnäytetyön teoriaosuudessa tuodaan ensimmäisenä esille lapsen oikeuksien sopimus. Lapsenoikeuksien sopimus on maailman toiseksi laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Lähtökohta lapsia ja perheitä koskevalle lainsäädännölle Suomessa tulee lapsen oikeuksien sopimuksesta (Vilén ym, toim. 2010:42.) Lastensuojelulaki toteutuu kuntakohtaisen lastensuojeluorganisaation toimivuuden kautta, jota tuodaan opinnäytetyön teoriaosuudessa esille.

Bardyn (2009: 35-37.) mukaan lapsen oikeuksien sopimuksessa sopimusvaltiot sitoutuvat toiminaan kaikkien huolenpitoa, suojelua sekä osallistumista koskevien oikeuksien toteutumisen hyväksi mahdollisimman täysimääräisesti.

Bardy (2009:30.) tuo hyvinvoinnin kolme pääulottuvuutta tarkasteltavaksi lapsen oikeuksien rinnalle. Nämä kolme ulottuvuutta muodostuvat elinoloista, yhteisyyssuhteista ja maailmaan orientoitumisesta. Näiden alueiden osatekijät painottuvat aikuisilla ja lapsilla osittain eri tavoin. Toimeentulo, asuminen, työllisyys, terveys ja koulutus kuuluvat elinoloihin. Ihminen tarvitsee juomaa, ruokaa, suojaa sekä monenlaisia taitoja selvitäkseen hengissä. Nämä osatekijät ovat mitattavia resursseja, jotain jota meillä on. Vanhempien mukaan määrittäyty pitkälle perheessä lasten elinotot, vanhemmat jakavat omiin ja lasten tarpeisiin saatavilla olevat resurssit. Lapsella on oikeus henkisen, ruumiillisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta riittävään elintasoon. Yhteisyyssuhteilla viitataan mitä erilaisimpiin suhteisiin, ihminen tarvitsee toisia kaltaisiaan. Tärkeintä syvimpien tarpeiden tyydytykseen on läheissuhteet perheessä tai muualla, hyvien kiintymyssuhteiden merkitys tunnetaan aiempaa paremmin. Maailmaan orientoitumisella käsitetään omaa ja yhteistä elämää koskeviin toimiin ja päätöksiin osallistumista sekä mahdollisuutta vapaa-ajan viettoon, mielekkääseen työhön ja luonnosta nauttimiseen. Maailmaan orientoitumisella käsitetään suhdetta itseen ja muihin, millaiselta elämä näyttää. Hyvinvoinnin ulottuvuudet limittyvät toisiinsa ja parhaillaan täydentävät toisiaan. Mikään ei voi kuitenkaan korvata toista, kullakin niistä on oma merkityksensä.

## 2.1 Lastensuojelu

Taskinen (2007: 10-11) kirjoittaa lastensuojelun olevan palveluja ja toimintoja joilla vaikutetaan kunnassa asuvien lasten kasvuoloihin, ennaltaehkäistään ongelmien syntyä tai niiden vaikeutumista. Tarvittaessa lastensuojelulla tuetaan ja kuntoutetaan lasta ja perhettä.

Lastensuojelun ydin on yksinkertainen: lapsen kehityksen ja terveyden turvaamista ja sitä vaarantavien tekijöiden poistamista. Ensisijaisena on aina perhe, mutta lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa ja näin lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen. (Bardy, toim. 2009: 41.)

Rutterin (1998: 7-9) mukaan lastensuojelun keskeisten periaatteiden on edistettävä lapsen suotuisaa hyvinvointia ja kehitystä. Sen on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lapsen vanhempien asenne vaikuttaa merkittävästi yhteistyön sujumiseen. Vanhemmat ja perhe reagoivat huostaanottoon ja lapsen sijoittumiseen eri tavoin. Suuttumus, syllisyys, häpeä, hyökkäävyys ja puolustautuminen ovat yleisiä tunnetiloja, joita vanhemmat ja perheet kokevat. Ajan kuluessa ja prosessin edetessä eri vaiheiden jälkeen lapsen vanhempien yhteistyöhalukkuus voi palata ja parantua, jos he pystyvät hyväksymään tilanteen. Tällä hyväksynnällä on suuri merkitys lastensuojelussa tehtävään arviointiin. Joskus on myös tilanteita, jolloin vanhempi ei halua osallistua lapsen elämään.

Perheen ja yhteiskunnan väliset suhteet ovat lastensuojelussa toimimisen jännitteistä rajapintaa; lasten kaltoin kohteluun on puututtava, mutta perheen yksityisyyttä ja vanhempien ensisijaista vastuuta on kunnioitettava. Lasten edun tulkinta saattaa aiheuttaa kiivasta kiistaa eri osapuolissa, ottaen huomioon vielä se erityinen piirre, että lasta on suojeltava myös silloin, kun asianomaiset vastustavat sitä. (Bardy, toim. 2009: 41-42.)

Taskinen (1999: 23-24) tuo esille peruskysymyksen, jossa pohditaan turvaako lapsen sijoittuminen kodin ulkopuolelle paremmin lapsen kehityksen kuin kotiin palaaminen. Näiden vaihtoehtojen vertailu ei ole yksinkertaista vaan joudutaan monipuolisesti arvioimaan eri tekijöitä ja yksi vahva tekijä on vanhemmuuden arviointi. Kysymyksessä on eräänlainen riskianalyysi, jossa punnitaan uhkia ja vahvuuksia.

## 2.2 Lastensuojelulaki

Kuntien tehtävä lastensuojelulain mukaan on tukea perhettä sekä järjestää lastensuojelu. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavien toimielinten, yhteistyössä muiden kunnan viranomaisten kanssa, on seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava



kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. On inhimillisesti tärkeää ja taloudellisesti kannattavaa edistää lasten hyvinvointia ja pyrkiä vähentämään vaikeuksien syntymistä. Lastensuojelun kannalta perheiden tukeminen taloudellisesti ja palvelujen avulla ovat keskeisiä toimia. Sen ohella myös kasvuolojen kehittäminen ja ongelmien ennaltaehkäisy ovat tarpeen kaikilla hallinnon alueilla. (Taskinen 2007: 23.)

Kunnan on huolehdittava, että eri palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Tehtäessä lapsiin vaikuttavia suunnitelmia ja päätöksiä, vanhemmat on otettava mukaan yhteistyöhön. Vanhemmuuden stressin helpottaminen, asialliset odotukset suhteessa lapseen, lapsen tarpeisiin vastaaminen, sosiaalinen tuki sekä vanhemmuuteen ja lapsen kasvatukseen liittyvien tunteiden, arvojen ja uskomusten tutkiminen on otettava huomioon perhettä tuettaessa. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on järjestettävä niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että lapset, nuoret sekä heidän perheensä saavat tarvitsemansa avun ja tuen. Edellä mainitut asiat tulevat esille lastensuojelulain 11§. (Taskinen 2007:249.)

Lastensuojelulaissa määritellään lapsen etua ja arviointia. Arviointi voi perustua joko lapsikeskeiseen arviointiin tai arvioon, joka pohjautuu lapsen elämiseen perheessä. Perhekeskeisessä arvioinnissa lähdetään toisaalta vanhempien oikeuksista ja toisaalta velvollisuuksista toteuttaa lapsen etua. Jos lähtökohtana on pelkästään lapsen tarpeista lähtevä lapsen edun määrittely, samalla unohtaen lapsen elämisen perheessä, voidaan ajautua lapsen kannalta hänen etuunsa nähden vastakkaiseen lopputulokseen. Lastensuojelun tarkoituksena on toisaalta vanhemmuuden tukeminen ja perheen yhdistäminen. (Räty 2007: 20- 25.)

Taskisen (2007:49) mukaan lastensuojelulain 40§ todetaan, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto seuraavien seikkojen perusteella. Ensimmäisenä mainitaan lapsen kasvun ja kehityksen vaarantuminen puutteellisen huolenpidon tai muiden kasvuolosuhteiden vuoksi. Toisena kohtana esille tulee toiminta, jolla lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Taskinen (2007:49) toteaa, että huostaanottoon tai sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain silloin, jos avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteutumiseksi sopivia tai mahdollisia. Syynä voi olla myös aiempien toimenpiteiden riittämättömyys, tai jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Sijoituksen aikana lasten huolto säilyy tietyin rajoituksin heidän huoltajillaan. Lastensuojelun työntekijöiden tulee sijoituksen aikana turvata lasten huollon jatkuvuus tekemällä yhteistyötä vanhempien kanssa. Huoltajat ovat lapsen edustajia, kun eri viranomaiset käsittelevät lapsen asioita. Huoltajalla on oikeus pitää yhteyttä lapseen ja saada tietoa lapsen asioista huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen aikana. Toteutettaessa sijaishuoltoa on lapsen edun mukaisesti otettava huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Huoltaja voi halutessaan hakea huostaanoton lopettamista. Huostaanoton lopettamisen edellytykset on tuotava huoltajille tarkasti esille, ettei lapsi saa turhia toiveita ja altistu jatkuvaan epävarmuuteen. (Taskinen 2007: 82.)

### 2.3 Vastaanotto- ja arviointiosaston toiminta

Taskisen (2007: 78-79) mukaan lastenkodit, nuorisokodit, koulukodit, vastaanottokodit, perhekotiyhdistykset, perhetukiyksiköt sekä näihin rinnastettavat muut laitokset ovat lastensuojelulaitoksia. Näihin sijoitetaan lapsia ja nuoria, jotka ovat vaikeahoitoisia ja edellyttävät erityisosaamista. Tarvittaessa laitoksissa voidaan turvautua lastensuojelulaissa säädettyihin rajoitustoimenpiteisiin edellyttäen, että laitoksessa on tehtävään vaadittavaa ammattitaitoa. Lasten ja nuorten hoitoon ja kasvatukseen on oltava riittävä määrä sosiaalihuollon ammattilaisia ja muuta henkilökuntaa. Johtaja vastaa hoito- ja kasvatustehtävistä, hänellä on oltava tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto, alan tuntemus ja riittävät johtamistaidot.

Lastensuojelun hakemuksesta puhutaan silloin, kun joku perheenjäsen ottaa yhteyttä lastensuojeluun. Lastensuojeluilmoituksesta puhutaan silloin, kun viranomainen tai muu perheen ulkopuolinen taho ilmoittaa asiasta lastensuojeluviranomaisille. Näistä yhteydenotoista sosiaalityöntekijän on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ratkaistava onko ilmoituksen johdosta ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen vai onko ilmoitus sellainen, ettei se johda toimenpiteisiin. Kunnan lastensuojelulaitokset, joissa on vastaanotto- ja arviointiosasto, ovat paikkoja, joihin lapsi voidaan sijoittaa kiireellisissä tapauksissa, ja joissa voidaan arvioida tarkemmin lapsen hyvinvointia ja tilannetta. Kiireettömissä tapauksissa arviointi voidaan toteuttaa myös avohuollossa, jolloin kutsutaan paikalle perheen kanssa työskentelevät tahot ja tilannetta arvioidaan yhdessä. (Vilén ym. 2010:31.).

Opinnäytetyö tehtiin pääkaupunkiseudun lastensuojelulaitokseen, johon kuuluu kolme vastaanotto- ja arviointiosastoa, perhekuntoutusosasto, sekä perhekoti. Osastojen työntekijät voivat osallistua tilanearviointiin jo ennen lapsen sijoitusta. Vastaanotto- ja arviointiosastolla tehdään lyhytaikaista kriisi- ja vastaanottotyötä. Lapset ovat 7-12 -vuotiaita. Sijoituksen aikana arvioidaan, voiko lapsi palata omaan kotiin vai tarvitseeko hän sijaiskodin tai pitkäaikaisen lastenkotipaikan. Sijoituksen syynä on yleensä vakava perheen ja

lapsen kriisi, jossa tarvitaan kodin ulkopuolista apua. Lapsi sijoitetaan joko avohuollon tukitoimenpiteenä, jolloin sijoitus tapahtuu vanhempien suostumuksella tai kiireellisenä sijoituksena sosiaalityöntekijän päätöksellä.

Vastaanotto- ja arviointiosastojen toiminta on päivystysluontoista. Lapsen ollessa välittömässä vaarassa turvaudutaan kiireelliseen sijoitukseen ja lapsi voidaan tuoda osastolle mihin vuorokauden aikaan tahansa. Kiireellinen sijoitus voidaan nähdä tarpeelliseksi myös silloin, kun vanhemmat ovat tilapäisesti estyneitä huolehtimaan lapsestaan. Kiireellinen sijoitus lakkautetaan heti, kun vaaratilanne tai muu sijoitustarve on ohi, viimeistään kuitenkin 30 päivän sisällä. Lapsen huostaanottoa ryhdytään valmistelemaan, jos lapsen ja perheen tilanne ei ole muuttunut kiireellisen sijoituksen aikana. Lapsen kiireellistä sijoitusta voidaan vielä jatkaa enintään 30 päivällä, jos aika ei ole ollut riittävä lapsen huostaanoton selvittämiseksi. Päätöksen tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija. Päätöksen tekijä ei tällöin voi olla sama kuin edellisen kiireellisen sijoituspäätöksen tekijä. Arviointiosastolla huolehditaan tänä aika lapsen perustarpeista, tuetaan lasta kriisissä, arvioidaan lapsen kehityksellisiä tarpeita ja vanhemmuutta sekä työstetään jatkosuunnitelmaa. (Taskinen 2010: 76.)

Lapsi voidaan sijoittaa vastaanotto- ja arviointiosastolle myös avohuollon tukitoimenpiteenä. Sijoitus on lyhytaikainen. Sijoitus voi olla tarpeellinen silloin, kun tarvitaan arviointia lapsen tuen tarpeesta, lapsi tarvitsee kuntoutumista, tai jos lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö on sairauden tai muun syyn vuoksi estynyt huolehtimaan lapsesta. Päätettäessä sijoituksesta määritellään sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto. Viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta on arvioitava sijoituksen jatkamisen edellytykset ja sen vaihtoehdot. Huostaanoton tarve on tässä yhteydessä selvitettävä. Lapsi palaa avohuollon sijoituksen jälkeen huoltajalle, jos huostaanoton perusteita ei ole. (Taskinen 2010: 73.)

Taskinen (2010: 96) tuo esille seikkoja, joita on mietittävä huostaanottoa suunniteltaessa. Pohdittava on pystytäänkö lapsen perushoidosta huolehtimaan paremmin sijaishuollossa kuin lapsen kotona, tarjoaako sijaishuolto lapselle enemmän ymmärrystä ja hellyyttä. Lisäksi on selvitettävä varmistetaanko sijaishuollolla kasvuympäristön turvallisuus, turvataanko sijaishuollolla paremmin lapsen koulunkäynti sekä voidaanko lapselle järjestää riittävästi valvontaa ja rajoja sijaishuollon kautta. Tärkeä on myös selvittää turvataanko lapsen henkinen ja ruumiillinen koskemattomuus, valmentaaako sijaishuolto paremmin lasta itsenäistymiseen, kuin kotona asuminen, pystytäänkö sijaishuollossa lopettamaan lapsen vahingolliset elämäntavat, voidaanko huolehtia lapselle tärkeiden ihmissuhteiden jatkuvuudesta sekä mikä on sopiva sijaishuollon muoto.

Bardyn (2009:43) mukaan lastensuojelun organisaatiolta vaaditaan kestävä arvopohja, vahva tietoisuus perustyöstä sekä kannustava johtaminen, jossa työn kehittämiseen on mahdollisuus. Vuorovaikutuksen laatu ja ihmissuhteiden jatkuvuus vaikuttavat keskeisesti työn onnistumiseen sekä asiakkaan kanssa laadittu tavoitteellinen suunnitelma ja sen etenemisen yhteinen arviointi.

Taskinen (2010:124) mukaan toistuvia sijoituksia on vältettävä, koska ne vahingoittavat vakavasti lapsen kehitystä, luovat juurettomuutta ja turvattomuutta. Lapsen siirtäminen taloudellisista syistä sijoituspaikasta toiseen ei voi tulla kysymykseen. Erytisen huolellista valmistelua tarvitaan jokaisessa sijaishuollon vaiheessa, näin ehkäistään lapsen sijoituksen ennenaikaisen katkeaminen ja luodaan lapsen elämään jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Moniammatillinen arviointi on tärkeä silloin, kun lapsi tarvitsee uutta sijoitusta tai hoitopaikan vaihtoa.

Lastensuojeluviranomaisten käytettävissä olevat keinot ja menetelmät vaikuttavat lastensuojelun onnistumiseen. Lastensuojelun kaikilla sektoreilla onnistumisen tekijöitä ovat vankka asiakaslähtöinen organisaatio, lastensuojelun ajankohtaisiin vaatimuksiin vastaaminen sekä asiakkaan voimavaraistumista edistävät toimintaprosessit. Vaikuttavuuden kriteerejä taas ovat asiakkaan kokemus elämänlaatunsa kohentumisesta ja lapsen elämän riskitekijöiden väheneminen. (Bardy 2009: 43.)

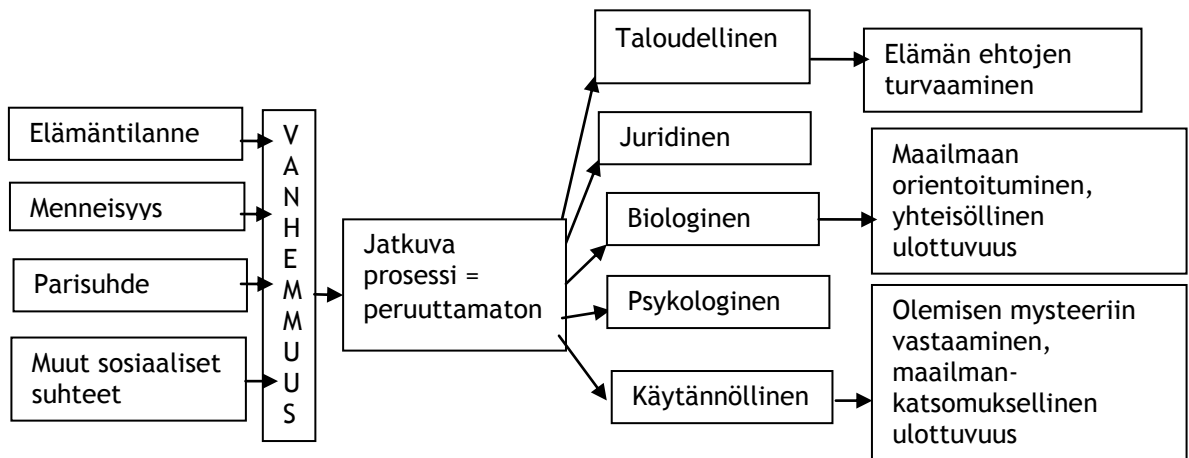
Lastensuojelulaitoksen johtaja esitteli osaston työryhmässä (12.3.2010) sijaishuollon tulostiedon, jossa on vastaanotto- ja arviointitoimintaan liittyvä osio vuodelle 2010. Sen mukaan perhekohtaista kuntoutusta jatketaan ja kehitetään ehkäisemään lapsen laitossijoitusta ja tukemaan kotiutumista. Lisäksi kiinnitetään huomiota vanhempien kanssa tehtävän työn vahvistamiseen.

### 3 Vanhemmuuden osatekijät

Tässä luvussa tarkastellaan vanhemmuuden osa-alueiden muodostumista ja vanhemmuuden tehtäviä. Nämä tehtävät vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä vanhemmuuden arviointiin.

Hoffman (1985: 83-85) toi esille jo vuonna 1985, että perhettä tulisi tarkastella kokonaisvaltaisena myös systeemisen ajattelutavan mukaan. Muutos missä tahansa perheeseen kuuluvassa osatekijässä vaikuttaa koko perheeseen. Jos lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, aiheuttaa se kriisin koko perhesysteemissä. Systeemisen näkemyksen mukaan pyrittäessä auttamaan yksilöä on tuettava koko perhettä, koska yksilön oireilu on usein seurausta perhesysteemissä olevasta "säännöstä" ja vuorovaikutustavoista.

KUVIO 1. Vanhemmuuden osatekijät (Järvinen &amp; Lankinen 2007: 90-91)



Järvisen ja Lankisen (2007: 90-91) mukaan vanhemmuuden osa-alueita voidaan johtaa vanhemmuuden tehtävistä; taloudellinen, juridinen, biologinen, psykologinen ja käytännöllinen vanhemmuus. Elämänehtojen turvaaminen voidaan määritellä vanhemmuuden vastuualueiksi. Tällä tarkoitetaan lapsen fyysisten tarpeiden huolehtimista ja toisaalta maailmaan orientoitumista eli lapsen kasvattamista ja opettamista sosiaalisuuteen, yhteiskunnan sääntöihin ja kulttuurin jäseneksi. Vanhemmilla on myös vastuu ohjata lasta monimuotoisessa arvojen maailmassa löytämään oma maailmankuvansa ja oma tapansa elää. Täydellistä vanhemmuutta ei ole eikä sellaiseen ole tarvetta.

Vanhemmuudessa kuljetaan lapsen vapauden ja aikuisen vallan välisessä maastossa. Lasta ei pidä väheksyä, lasta tulee pitää ihmisenä yleensä. Tämä ei saa johtaa sekaannukseen, lasta tulee kohdella lapsena ja aikuista aikuisena. Lapselle ominainen lapsen asema on osattava hahmottaa. Miten vältetään se, ettei lapsesta tule orja eikä tyranni. On tunkeuduttava vastakohtaisuuksien väliin; lapsen iloa ei saa tappaa, mutta lapsen pitää tietää paikkansa; lasta pitää rakastaa eikä pelätä tai totella; lasta pitää auttaa eikä käskä. (Bardy, toim. 2009: 21.)

Riittävän hyviä kasvattajia ovat aivan tavalliset, lapsistaan välittävät ja huolta pitävät vanhemmat. Yhteiskunnalla on oikeus ja velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen vain jos lapsen kehitys ja terveys vaarantuu. Taskinen (2010:28-31) tuo esille seuraavat seikat joiden mukaan arvioidaan lapsen etua. Ensimmäisenä tuodaan esille seikka, miten vanhemmat turvaavat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin. Kykeneekö kasvattaja huolehtimaan lapsen perushoidosta eli puhtaudesta, ruuasta, vaatetuksesta ja riittävästä levosta. Kasvatus on hyvää, kun siinä otetaan huomioon lapsen tarpeet, lisäksi sen tulee olla ohjaavaa ja vuorovaikutuksellista. Myönteiset ja läheiset ihmissuhteet, vuorovaikutus ja

ihmissuhteiden jatkuvuus ovat tärkeitä lapsen kehitykselle. Lapsen identiteetin luomiselle on tärkeää, että lapsi saa mahdollisuuden sisäistää vanhemmistaan myönteisen kuvan. Lapsella on oikeus säilyttää ja luoda yhteys molempiin vanhempiinsa, sisaruksiinsa, sukulaisiinsa ja ystäviinsä. Vanhempien on turvattava lapsen iän ja kehitystason mukainen valvonta. Kasvattajan on kyettävä asettamaan turvallisen rajat ja säännöt lapselle esimerkiksi kotiintuloaikojen ja koulunkäynnin suhteen. Aikuisen on turvattava lapsen kasvuympäristö, jolloin lapsi voi kasvaa ilman pelkoja tai altistumista rikolliseen tai lasta muuten vaurioittavaan elämäntapaan. Aikuisten alkoholin käytön on pysyttävä kohtuudessa, lapsen päihteiden käyttöä ei sallita ja erimielisyydet kyetään selvittämään ilman väkivaltaa. Lapsen oppivelvollisuuden toteutumisesta on vanhempien huolehdittava ja on hyvä ottaa huomioon lapsen toiveet kouluvaihtoehtoja valittaessa. Vanhempien on annettava lapselle ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lapsen on voitava ilmaista tunteitaan ja on saatava vastavuoroisuuden kokemuksia, tämä tukee hänen kasvuaan muista välittäväksi aikuiseksi. Lapsella on oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen, eikä häntä saa henkisesti alistaa. Lapselle pitää olla mahdollisuus itsenäistymiseen. Hänelle olisi annettava kehitystasoa vastaavaa vastuuta, kuitenkin niin, ettei se aiheuta lapselle kohtuutonta taakkaa. Vanhempien on annettava lapselle mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa. Lapsen on saatava ilmaista itseään, tulla ymmärretyksi ja kuulluksi kokemuksineen ja tunteineen, kipeitä asioita ja pelkoja unohtamatta. Vanhempien tulee ottaa huomioon kielelliset, kulttuuriset ja uskonnolliset taustat. Tätä kautta lapsi oppii tuntemaan omat lähtökohtansa ja näin muodostamaan kulttuurisen ja uskonnollisen identiteetin. Kielen muodostuminen on ihmisen kehityksen perusta ja pohjan oppimiselle antaa puheen ymmärtäminen.

#### 4 Lastensuojelun työmenetelmiä

Tässä luvussa käsitellään välineitä ja menetelmiä, jotka toimivat lastensuojelussa keskustelun apuna. Varsinkin vastaanotto- ja arviointiosastolla tämä on tärkeää asiakkaiden sen hetkisen hankalan elämäntilanteen vuoksi. Keskustelun ja työskentelyn aloittaminen ei ole helppoa asiakkaalle eikä työntekijälle.

Bardyn (2009: 79) mukaan lastensuojelun sosiaalityössä menetelmät ovat erittäin laaja käsite. Palveluiden, avustusten, toimenpiteiden sekä toimintatapojen, jotka kohdistuvat lastensuojelun asiakkaisiin, voidaan ajatella kuuluvan lastensuojelun sosiaalityön menetelmiin.

Menetelmän tarkoitus on toimia työvälineenä, joka selkeyttää asiakkaan tilannetta, toimia apuvälineenä keskustelussa tai se voi vauhdittaa muutosta. Sen avulla voidaan päästä tiettyyn tavoitteeseen. Asiakkaan kuulluksi tuleminen, yhteistyösuhteen rakentaminen tai kohtaamisen tukeminen voivat olla tavoitteita, joita menetelmälle asetetaan. Vuorovaikutus

on kuitenkin kaiken ydin, jonka varassa työskentelyn apuvälineitä käytetään. Työntekijän on oltava hyvin perillä käyttämästään menetelmästä eikä se saa olla työntekijälle vain suoritus. Sen täytyy olla keino parempaan vuorovaikutukseen, yhteistyösuhteeseen ja asiakastuntemukseen. Menetelmään tulee perehtyä hyvin. Monia menetelmiä voidaan käyttää soveltaen eri lähtökohdista kuin mihin tekijä on sen alun perin tarkoittanut. Menetelmää valittaessa on kiinnitettävä huomio asiakkaan kyvykkyyteen ja voimavaroihin. (Bardy, toim. 2009: 80.)

Työntekijän kontakti asiakkaaseen on lastensuojelutyön ydintä. Perusteet asiakkuudelle, tavoitteet sekä keinot joilla, tavoitteeseen pyritään, määritetään yhdessä asiakkaan kanssa. Työyhteisön ja työntekijöiden ihmiskäsitys, vanhempien ja lasten välinen suhde ja vuorovaikutus vaikuttavat yhteistyöhön. Työntekijöiden tapoja olla vuorovaikutuksessa ohjaavat menetelmät ja niiden taustateoriat. (Bardy, toim. 2009:76.)

Ammattilaisen ihmiskäsitys on joko tiedostetusti tai usein tiedostamatta ohjaamassa työntekijän tapaa tehdä työtä. ”Ihmiskäsitys on niiden henkilökohtaisten käsitysten kokonaisuus, joka jokaisella ihmisellä on ihmisenä olemisesta ja hänen suhteestaan muihin ihmisiin ja maailmaan”. (Isokorpi 2006:92.)

Humanistinen ihmiskäsitys on ollut vallitsevana sosiaalialan auttamistyössä. Ihminen on itsenäinen, yksilöllinen, luova ja tiettyssä määrin vapaa olento. Työntekijä ei voi kuitenkaan sulkea silmiään pahalta vaan joutuu kohtaamaan sen työskennellessään lapsen rinnalla. (Brandy, toim. 2009:77.)

Menetelmät voidaan luokitella niiden teoreettisen suuntausten mukaan. Tunnettyöhön ja kriisiauttamiseen voidaan käyttää psykodynaamista ja humanistista lähestymistapaa, jotka kuuluvat refleksiivis-terapeuttisiin teoriasuuntauksiin. Psykodynaamisella tavalla voidaan saada tärkeää tietoa ihmisen puolustusreaktioista ja lapsen kehitysvaiheista. Nämä auttavat havaitsemaan kehitysviiveitä ja taantumia. Radikaaliin voimaannuttamiseen pyrkivät menetelmät sisällytetään sosiaalis - kollektiiviseen suuntaukseen. Sosiaaliseen kehitykseen ja systeemin voimaan uskotaan yksilöllis - reformistisesti suuntautuneessa teoriassa, jossa menetelmät perustuvat yksilön ja ympäristön vuorovaikutukseen ja tehtäväkeskyyteen. (Brandy, toim. 2009:80.)

#### 4.1 Arviointi työvälteenä

Monia asia ihmiselämässä perustuu arvionteihin. Meihin kohdistuva arviointi määrää esimerkiksi saammeko ajaa autoa tai millaisin arvosanoin valmistumme oppilaitoksesta. Jokainen meistä myös arvioi itse erilaisia asioita. Arviointiin sisältyy usein ajattelua, tunteita ja toimintaa. Yksi kasvatuksen perustekijöistä on arviointi. Sen keskeinen tehtävä on viime kädessä parantaa toiminnan laatua. (Ilme 2009: 85.)

Arviointi työvälteenä on ollut ja tulee olemaan haastava ja samalla mielenkiintoinen työvälteenä. Kaiken arkisen toiminnan ja päivittäisten tehtävien keskellä arvioinnin on vaara muuttua rutiiniksi, jolloin unohtuu arviointiin sisältyvät mahdollisuudet. On hyvä pitää mielessä, että arviointi on kehittämisen väline. Eettisiltä kysymyksiltäkään ei voida välttyä käytettäessä arviointia työvälteenä. Arvioinnin tulee olla tavoitteineen läpinäkyvää, reilua, oikeudenmukaista ja motivoivaa. Parhaimmillaan arvioinnista saadaan väline, jonka avulla ihmisen toiminnan edellytykset ja mahdollisuudet saadaan parhaiten esiin ja käyttöön. Virheellisillä arviointikäytännöillä voi olla myös tuhoisia vaikutuksia. Arvioinnin yksi tehtävä on vuorovaikutuksen ja palautteen avulla tukea ihmistä, niin että hän pystyy muodostamaan realistisen kuvan itsestään. ( Ilme 2009: 13-21.)

Arvioinnissa on hyvä lähteä liikkeelle kysymyksistä mitä, miksi, kenelle ja milloin arvioidaan. On tiedettävä myös mitkä ovat taustatekijät, jotka voivat vaikuttaa arviointiin ja mitä arvioinnilla on tarkoitus saavuttaa. Miltei kaikkea voidaan arvioida. On kuitenkin hyvä olla perustelut sille mitä ollaan kiinnostuneita arvioimaan ja miksi. On syytä myös pohtia millaista arviointia on mahdollista toteuttaa käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Rajauksen tekemiseen auttaa arvioinnin tarpeen ja tarkoituksen pohtiminen. Arviointia pohdittaessa voidaan miettiä onko arvioinnilla tavoite. (Aalto-Kallio, ym. 2009: 45-46.)

Taskisen (2007:67-69) mukaan vanhemmuuden arvioinnissa pyritään selvittämään esimerkiksi aikuisen kypsyttää vanhempana olemiseen ja tätä kautta arvioimaan kykeneekö vanhempi ottamaan vastuun lapsen kasvusta ja kehityksestä päivittäisessä hoidossa ja kasvatuksessa. Arvioinnissa on myös mahdollista tutkia vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja suhdetta. Arvioinnilla voidaan saada kuva vanhemman kasvatusnäkemyksestä sekä siitä, kuinka vanhempi on motivoitunut olemaan läsnä ja huolehtimaan hänestä. Arvioinnin aikana vanhempaa täytyy tukea päihteettömyyteen ja luomaan oma hoitokontakti, vanhempaa tuetaan myös huolehtimaan omasta psyykkisestä voinnistaan.

Lastensuojelussa suoritettavassa vanhemmuuden arvioinnissa kartoitetaan asiakkaan elämäntilannetta, tutustutaan asiakkaaseen ja muodostetaan luottamuksellinen suhde. Arvioinnin aikana havainnoidaan ja kartoitetaan mahdollisimman tarkkaan asiakkaan tilanne



ja tarpeet. Arviointi tuottaa tietoa ja tältä pohjalta voidaan päättää tavoitteet varsinaiselle toimintavaiheelle. ( Taskinen 2007: 115.)

Rousan ym. (2004:28) mukaan jokaisella organisaatiolla on oltava selkeä käsitys perustehtävästään. Näin voidaan arvioida kuinka perustehtävässä ja tavoitteiden toteutumisessa on kulloinkin onnistuttu. On oltava selvillä miksi organisaatio on olemassa ja minkälaisia odotuksia eri tahoilla perustehtävän toteuttamiselle on olemassa. Vanhemmuuden arviointi kuuluu vastaanotto- ja arviointiosaston perustehtäviin. Arviointia voidaan toteuttaa monilla erilaisilla tavoilla ja sen vuoksi se onkin empiirisesti ja käsitteellisesti vaikeasti hallittava kokonaisuus.

Rousa ym. (2004:28) jatkaa, että seurannan avulla voidaan tuottaa informaatiota vanhemmuuden arviointiin ja se onkin melko vakiintunut käsite lastensuojelun asiakastyössä. Seurannan avulla saadusta informaatiosta ei kuitenkaan saada vielä tietoa, tieto saadaan vasta kun informaatio analysoidaan ja arvioidaan. Seuranta ennen on tiedettävä mitä seurataan ja minkälaista informaatiota tarvitaan arvioinnissa, miksi seurataan ja millä perustein arvioimme asiakkaan tilannetta ja lopuksi miten seurataan, esimerkiksi erilaiset neuvottelut, joissa arvioidaan seurannan tuottamaa tulosta ja tietoa.

Rousa ym. (2004:31) korostaa, että arviointi joka vaikuttaa ihmisen elämään on vaadittava erittäin korkealaatuista toteuttamista, ja kun kyse on lapsista korostuvat erityisesti eettiset kysymykset. Rousa ym. (2004:43) jatkaa, että lastensuojelussa tehtävä arviointi on ennen kaikkea yhteistyötä. Siinä on mukana eri asianosaisia, tiedon tuottajia ja tiedon lähteitä. Asiakastyö lastensuojelussa on aina yhteistyötä asiakkaan ja muiden yhteistyötoimijoiden kanssa. Lapsi, hänen vanhempansa ja muut läheiset, lapsen palveluprosessissa toimivat henkilöt ja lapsen asiakastyöstä vastaava työntekijä ovat aina tiedon tuottajia ja asianosaisia.

Havainnointi on yksi arvioinnissa käytetty tiedon ja informaation tuottamisen väline. Havainnointimenetelmällä on pitkä historia. Sen avulla voidaan saada välitöntä ja suoraa tietoa yksilön, ryhmän tai organisaation toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnoinnin avulla päästään luonnollisiin ympäristöihin. Se on todellisen elämän ja maailman tutkimista, jonka tulee välttää keinotekoisuuden. Havainnointi on erinomainen menetelmä vuorovaikutuksen tutkimisessa ja tilanteissa, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa ja nopeasti muuttuvia. Havainnointi sopii menetelmäksi myös silloin, kun tutkittavilla henkilöillä on kielellisiä vaikeuksia tai kun halutaan saada tietoa, josta tutkittavat eivät halua kertoa suoraan. (Hirsjärvi ym. 1997:207-208.)

Havainnointia voidaan tehdä vain konkreettisista asioista, joista jokainen havainnoitsija tulee näkemänsä kautta samaan lopputulokseen. Vuorovaikutuksen havainnointi on huomattavasti

haasteellisempaa ja monimutkaisempaa. Havainnointi on aina haastavampaa, jos havainnoidaan useamman ihmisen vuorovaikutusta samanaikaisesti. Havainnointi on vielä haasteellisempaa, jos sen avulla joudutaan tekemään johtopäätöksiä vuorovaikutuksen sisällöstä ja merkityksestä. (Vilen ym, toim. 2010:49-50.)

#### 4.2 Omahoitajamenetelmä

Omahoitajamenetelmää pidetään lastensuojelun laitoshuollossa yksilöllisenä hoito- ja kasvatusmenetelmänä. Yksilöllisyyden korostamisen lähtökohtana on ajatus ihmisen käyttäytymisen tarkoituksenmukaisuudesta: kaikenlainen yksilön käyttäytyminen on hänelle psykologisesti motivoivaa ja tärkeää. Tarkoituksenmukaisuuden löytämisen edellytys on, että yritämme tavoittaa henkilön psykologiset syyt ja vaikuttimet. Lapsen henkilökohtaisiin kehitystarpeisiin vastaaminen onnistuu parhaiten, kun lapsen yksilöllisyys on tavoitettu. Omahoitajamenetelmällä tarkoitetaan ohjaajan/ hoitajan sitoutumista lapsen suunnitelmalliseen ja pitkäjänteiseen hoitamiseen ja kasvattamiseen. Jokainen laitos määrittää missä rajoissa hoitajalla on vastuu lapsen hoitamisesta ja kasvattamisesta. Omahoitaja työskentelee yleensä työparin kanssa sekä yhteistyössä työryhmän ja lapsen hoidossa tarvittavien muiden asiantuntijoiden kanssa. Työmenetelmällä on tarkoitus vastata ensisijaisesti lapsen yksilöllisiin hoidollisiin tarpeisiin. Toisena tarkoituksena on perusteellinen hoito- ja kasvatustyön hahmotus. (Tervonen-Arnkil 1999:14-19.)

Tervonen-Arnkil (1999:14-19) toteaa, että omahoitajamenetelmä on erittäin vaativa hoitomuoto, se vaatii hoitajalta paljon itseuria ja kestävyyttä. Omahoitajan tulee käyttäytymisellään ja toiminnallaan edistää lujaa, mutta hyväntahtoisen hoidollisen ilmapiirin muodostumista lapsen kanssa. Omahoitaja ei suhtaudu lapsen kielteisiin tunneilmaisuihin, vihaisuuteen tai pahaan oloon vihamielisesti eikä impulsiivisesti.

Edellytyksenä koko hoitoprosessin onnistumiselle on hyvän kontaktin saaminen lapseen. Sen muodostuttua voidaan suhteessa tarkastella lapsen käyttäytymistä, oireita ja suhtautumista kanssaihmiin. Vaihtoehtojen etsiminen lapsen kanssa hänen vaikealle käyttäytymiselle ja lapsen auttaminen tunnistamaan oman käyttäytymisensä syy- ja seuraussuhteita on omahoitajan tehtävä. Omahoitajasuhteessa edellytetään yksilökeskeistä hoitomenetelmää, jossa tulee ottaa lapsi huomioon eli kohdistaa mielenkiinto häneen, ymmärtää lasta eli pyrkiä eläytymään hänen ajatusmaailmaansa ja saada tarkoituksenmukainen ja ymmärrettävä kuva hänestä. Lapsi tulee hahmottaa, hänen tunteidensa ja ajatustensa ilmaiseminen ja käsitteleminen on tärkeää. On muodostettava ymmärrettävä kuva lapsen kokemuksista. Lisäksi aikuisen tulee huolehtia lapsesta, osoittaa lapselle välittämistä ja tätä kautta aikaansaada lapselle tunne turvallisuudesta ja luottamuksesta. (Tervonen-Arnkil 1999:15.)

Omahoitaja suhde on lapsen tarpeista lähtevä suhde. Se on henkilökohtainen, kahdenkeskinen ja ammatillinen tunnesuhde, sekä molemminpuolinen vastavuoroinen ihmissuhde. (Tervonen-Arnkil 1999:14-20.)

#### 4.3 Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot

Vanhemmuuden arviointiin vaikuttava tekijä on vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Tämä koskee työntekijän vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja suhteessa asiakkaaseen, sekä asiakkaan taitoja suhteessa työntekijään. Tärkeimmässä osassa tässä on työntekijän vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot, sillä lastensuojelun asiakkaissa kohdataan hyvin monenlaisia ihmisiä. Kohdattaessa esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmaisia asiakkaita vaativat nämä tilanteet erityistä osaamista ja kykyä vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa taidoissa. (Kauppila 2005:22-24.)

Kauppila (2005:22-24) mainitsee, että vuorovaikutustaidoissa ensimmäisenä käsitellään kommunikointi eli viestintätaitoja, joita pidetään ihmisen vuorovaikutustaidoista tärkeimpänä. Omien tuntemusten, halujen, pyrkimysten ja tunteiden ilmaiseminen vaikuttaa ihmisten välisten ongelmien ratkaisuun merkittävästi.

Kauppila (2005:22-24) jatkaa, että toisena vuorovaikutukseen liittyvänä taitona tulee sosiaalinen kyvykkyys, johon kuuluu laaja kirjo sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja, jotka ilmenevät kykynä tulla toimeen toisten ihmisten kanssa, kykynä toimia toisten ihmisten kanssa ryhmissä ja myös hyvänä neuvottelutaitona. Sosiaaliseen kyvykkyteen kuuluu myös yhteistyökyky tai yhteistoimintakyky. Tämän kyvykkyuden lähtökohdat ovat synnynnäisiä niin sanottuja temperamentti- ja persoonallisuuspiirteitä.

Kolmantena Kauppila (2005:22-24) tuo esille sosiaalisen havaitsemisen ja herkkyyden kehittämisen. On sosiaalista taitoa havaita toisten tilanne tai asema sosiaalisessa kentässä. Se on monitahoinen ilmiö. Havaitsemme asioita, joita haluamme havaita. Tarpeemme ohjaavat havaintotoimintaa. Sosiaalisissa tilanteissa sosiaalinen havaitseminen ja sanattoman viestinnän tulkitseminen auttaa ymmärtämään toista.

Neljäntenä alueena tuodaan esille empatia, joka on pitkälle viety sosiaalisen vuorovaikutuksen muoto, jolla on ammattitaidollisia ulottuvuuksia. Se on toisen ymmärtämistä ja kykyä osallistua tunnetasolla toisen tilanteeseen. (Kauppila 2005: 22-24.)

Lähentävät ja etäännyttävät vuorovaikutustyyli vaikuttavat myös osaltaan vanhemmuuden arviointiin ja siinä onnistumiseen. Ystävällinen tyyli lähentää ja vihamielinen etäännyttää

ihmisiä toisistaan. Ohjaava, joustava, auttava, hoivaava, turvautuva ja luottava vuorovaikutus ovat lähentäviä vuorovaikutustyyliä. (Kauppila 2005: 172-173.)

#### 4.4 Dialoginen asiakastyö

Mönkkösen (2007:89-105) mukaan dialogisuus ei ole pelkkää puhetta, toisen kuuntelua tai keskustelua. Parhaimmillaan siinä oppivat molemmat ja he voivat muuttaa mielipiteitään ja asenteitaan. Dialogisuutta on tämän vuoksi syytä ajatella sekä kommunikaationa että suhteena. Vuorovaikutuksellinen dialogisuus vaatii kuitenkin luottamuksellisen suhteen, muuten työntekijän esittämä erilainen ajatus saatetaan kokea uhkana. Luottamuksen kautta päästään tasa-arvoiseen suhteeseen, jolloin osapuolet eivät koe olevansa eriarvoisia.

Mönkkönen (2007:87-106) jatkaa, vaikka toinen osapuoli haluaisi luoda avoimen vuorovaikutussuhteen toiseen, ei ole itsestään selvää, että toinen tai toiset ihmiset lähtevät tähän vuoropuheluun mukaan. Ihmisille merkittävät asiat syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Dialogi tarkoittaa yhdessä tapahtuvaa perehtymistä johonkin asiaan. Se ei ole ihmisen toiseen ihmiseen kohdistamaan toimintaa, vaan ihmiset käyvät dialogia yhdessä. Se on tapa ajatella ja miettiä yhdessä.

Dialogi on elävä tiedonhankintakokemus, joka toteutuu ihmisen sisällä ja ihmisten välillä. Siinä haetaan yhteisiä merkityksiä ja ymmärrystä, jossa on ydin ja jossa ei valita puolta. Näkemyseroissa suunnataan sellaiseen, jota ei ole vielä olemassakaan. Dialogi eroaa neuvottelusta siinä, että neuvottelun tavoitteena on päästä sopimukseen erimielisten osapuolten kesken, mutta dialogissa sen sijaan tavoitteena on saavuttaa uusi ymmärrys. Siinä pyritään luomaan mahdollisuuksia, näkemään uusia vaihtoehtoja ja herättämään oivalluksia, joiden pohjalta asioita voidaan järjestää uudella tavalla. Tämän oppimisessa joudutaan muuttamaan asennetta ihmissuhteisiin. Silloin on luovuttava pyrkimyksistä saada muut ymmärtämään meitä ja ajattelutapaamme sekä kasvatettava ymmärrystä itsestä ja toisista ihmisistä. (Mönkkönen 2007:86-105.)

Puhumista ei ole ilman kuuntelemista, dialogi saavutetaan kuuntelemisen ja puhumisen yhdistelemisestä - voidaan puhua myös vuorokuuntelusta. Kuunteleminen on kuitenkin aina viestinnän lähtökohta. (Mönkkönen 2007: 86 - 105.)

Dialogista työtapaa tarvitaan myös moniammatillisessa työssä. Dialogi on kykyä rakentaa eri toimijoiden ajatukset ikään kuin yhteiseksi tarinaksi. Useiden toimijoiden vuoropuhelussa voidaan asiakkaan tilanteesta rakentaa uusi näkemys ja ymmärrys. Erilaisten näkökulmien

hyödyntäminen on tärkeää sekä työntekijän, että asiakkaan välisessä suhteessa ja myös yhteisöjen vuorovaikutuksessa. (Mönkkönen 2007:126.)

Moniammatillisuus tarkoittaa eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden yhteistyötä ja työskentelemistä yhdessä. Moniammatillinen työmuoto on hyvin yleinen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Viranomaisverkosto voi koostua erialaisista auttajista ja toimintakulttuureista. Jokainen työntekijä näkee asiakkaiden elämästä hyvin erilaisia asioita ja näkemyksiä on joskus vaikea sovittaa yhteen. Erilaiset viitekehykset ohjaavat jokaista työntekijää näkemään tiettyjä asioita. Auttamisessa on kysymys aina tulkinnasta ja valikoinnista. Asiakkaan tilanteet pitäisi määritellä aina kussakin tilanteessa yhteisenä eri toimijoiden yhteisenä tuotoksena. Jokaisen ammattilaisen merkitys erityisasiantuntijana pitäisi säilyä, mutta yhteistoiminnallisuudella ja dialogisuudella asiantuntemus muuttuu yhdeksi todellisuuden rakennuspalikaksi. (Metteri 1996:55-62.)

#### 4.5 Vanhemmuuden roolikartta

Lapsen kehitykselle on välttämätöntä vastuullinen vanhemmuus, jopa tärkeintä elämän jatkuvuuden kannalta. Vastuullinen vanhemmuus on myös yhteiskunnallisesti tärkeää. Vanhemmuus on elämän pituinen rooli. Se on aina vuorovaikutteinen ja vanhemmuus kehittyy lapsen kanssa. (Tanskanen 2009: 77.)

Morenon rooliteoriaan perustuva, vanhemmuuden roolikartta, on erittäin hyvä työväline lastensuojelussa. Sitä voidaan käyttää joustavasti käyttötarkoituksesta ja tavoitteesta riippuen. Se on työväline vanhemmuutta kuntouttavassa työssä, vanhemmuuden ja lastensuojelutarpeiden arvioinnissa, työskenneltäessä sijoitetun lapsen kanssa, sijoitetun lapsen arvioinnissa, yleisessä valistuksessa vanhemmuudesta tai jokaisessa perheessä aloittamaan keskustelua vanhempien roolijaosta. Vanhemmuuden roolikartta on tarkoitettu apuvälineeksi keskusteluun, jäsentämään ja havainnollistamaan ajattelua. Se antaa tilaa henkilökohtaiselle työlle ja viitekehylle. Työntekijä voi käyttää luovuuttaan ja intuitiotaan roolikarttaa käyttäessään. ( Tanskanen 2009: 81.)

Rautiaisen (2001:70-71) mukaan lastensuojelussa vanhemmuuden roolikartan avulla vanhemman on helpompi hahmottaa lapsen tarpeet sekä oman vanhemmuutensa vahvuudet ja kehityskohteet. Työntekijän ja vanhemman välinen luottamuksellinen ja hyvä vuorovaikutussuhde on työskentelyssä tärkeää. Roolikartan tekemiseen on varattava riittävästi aikaa. Työskentelyprosessi etenee siihen tahtiin millainen on vanhempien työskentelykyky. Työntekijän on huomioitava perheen historian lisäksi lasten ikä, kehitysaste, persoonallisuus ja niiden edellyttämä vanhemmuus. Vanhemmat pohtivat roolikartan avulla millaista vanhemmuutta heidän lapsensa tarvitsevat. Työntekijän on huomioitava vanhempien resurssit sekä annettava ohjausta puutteellisiin vanhemmuuden rooleihin. Rehellisen ja

suoran palautteen antaminen on tärkeää, erityisesti vakavissa vanhemmuuden puutteissa palaute on annettava nopeasti. Yhdessä mietitään myös miten ja kuka vanhemmuuden puutteita voisi korjata.

Vanhemmuuden roolikartan avulla käydään läpi vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta. Erityisesti pienten lasten kannalta huoltajan rooli on elintärkeä. Huoltajan rooli on tärkeä säännöllisen perhe-elämän ylläpitämisessä ja rutiinien muodostumisessa, että arkielämä toteutuu. Toisen roolina mainitaan rakkauden antaja, jolla luodaan naisellisen tai miehisen itsetunnon ja itseluottamuksen pohjaa lapselle. Vanhemman on erittäin tärkeää osoittaa rakkautta lastaan kohtaan, mutta rakkauden antaminen edellyttää kykyä rakastaa itseään. Lapsen kehitykselle on välttämätöntä kannustetuksi ja arvostetuksi tulemisen kokemus. Kolmantena tuodaan esille ihmissuhdeosaajan rooli. Lapsuudessa opitaan omien tunteiden ja tarpeiden tunnistaminen ja niiden ilmaiseminen. Ihminen syntyy tuntevana ja tunteiden kehitys jatkuu läpi ihmisiän. Mitä enemmän kuulemme myönteisiä asioita itsestämme sitä paremmin positiivinen minäkäsitys rakentuu. Lapsi tarvitsee myös kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen kokemuksia. Neljäntenä roolina vanhemmuuden roolikartassa tuodaan esille rajojen asettajan rooli. Turvallisen lapsuuden takaaminen kuuluu vanhempien tehtäviin. Tätä turvallisuutta luodaan rajojen asettamisella lapselle. Turvattomuuden tunne kasvaa ilman rajoja kasvaneella lapsella. Aggressiivinen käytös voi johtua turvattomuuden tunteesta. Viidentenä roolina käsitellään elämän opettaja-roolia. Sosiaalisten taitojen ja tapojen opettaminen kuuluu elämän opettajan rooliin. Läpi koko ihmisiän vaikuttaa se millaisia suhteita lapsi on oppinut luomaan toisiin ihmisiin. Moraali, arvot ja asenteet, jotka on omaksuttu lapsuudessa ja nuoruudessa, ovat kohtuullisen pysyviä. (Rautiainen 2001: 45-50.)

Bardyn (2009:82) mukaan vanhemmuuden roolikarttaa voidaan käyttää monesta teoreettisesta viitekehystä käsin, joita ovat esimerkiksi rooliteoria, konstruktioivinen teoria, lyhytterapeuttisesti tai systeemiteoreettisten kysymysten avulla. Vanhemmuuden roolikartassa painotetaan velvollisuuksia ja vastuuta. Asiakas pohtii valmiiksi annettuja rooleja yhdessä työntekijän kanssa, hänelle ei anneta mahdollisuutta vapaasti miettiä rooleja.

Rautiaisen (2001:60-61) mukaan vanhemmuuden roolikartalla ei saada selkeitä vastauksia vanhemmuuden arviointiin. Tärkeintä hänen mukaansa on tehdä oikea arvio siitä mihin ensisijaisesti on työskentelyssä syytä panostaa, mikä on lapsen tarpeiden kannalta tärkeintä. Roolikartan avulla voidaan hahmottaa kokonaistilannetta, nähdä miten roolien kehitysasteet vaikuttavat toisiinsa ja vanhemmuuden kokonaisuuteen. Moniammatillisessa työssä vanhemmuuden roolikartta auttaa hahmottamaan perheen ja lapsen kokonaistilannetta ja löytämään yhteisen näkemyksen.

## 5 Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä luvussa esitellään tavoitteet, tutkimushenkilöt, aineistonkeruu ja analyysimenetelmät. Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa halutaan ymmärtää jotakin tapahtumaa syvällisemmin, etsiä uusia näkökulmia asioihin ja ilmiöihin sekä saada mahdollisimman paljon tietoa tapahtumasta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaan siksi harkinnanvaraisesta otoksesta. (Hirsjärvi ym. 2008: 157.)

Tiedonkeruun välineenä kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositetaan ihmisiä ja tieto hankitaan mahdollisimman todellisissa tilanteissa. Tutkijan omat havainnot lisäävät luottamusta ja ymmärrystä tutkijalle tutkimuskohteesta. Aineistoa pyritään hankkimaan laadullisilla metodeilla, joita ovat esimerkiksi osallistava havainnointi, teemahaastatteluja, ryhmähaastattelu. Nämä ovat menetelmiä joissa tutkittavien oma näkemys tutkittavasta kohteesta tulee esille. Tutkija valitsee tutkittavan kohdejoukon jonkin tarkoituksen mukaan. Tutkimussuunnitelma voi muuttua ja muotoutua tutkimuksen edetessä, se toteutetaan joustavasti. Laadullisen tutkimuksen yksi tärkein tavoite on ymmärtää tutkimuskohdetta. (Hirsjärvi ym. 2008:160.)

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää millaisilla metodeilla tai työmenetelmillä vanhemmuuden arviointia tehdään lastensuojelun vastaanotto- ja arviointiosastoilla, tukevatko nämä menetelmät tehtävää työtä ja millä tavalla. Keneltä työntekijä saa tukea vanhemmuuden arviointiin tai keneltä kaipaa tukea tähän työhön sekä miten vanhemmuuden arviointia tuodaan näkyväksi osastolla sijoituksessa olevan lapsen vanhemmille.

### 5.1 Tutkimushenkilöt

Opinnäytetyössä tutkittava kohdejoukko valittiin moniammatilliseksi, näin saadaan laajempi kuva kuinka kukin ammattiryhmä tekee vanhemmuuden arviointia. Samalla tutkitaan miten ammattiryhmät tukevat toisiaan.

Tutkimukseni kohderyhmä on lastensuojelulaitoksen kolme vastaanotto- ja arviointiosastoa. Jokaiselta osastolta on valittu kaksi vakituisessa työsuhteessa olevaa ohjaajaan, joilla on omahoitajasuhde osastolla sijoituksessa olevaan lapseen. Haastateltavaksi valittiin kultakin osastolta kaksi ohjaajaa tällä perusteella. Ohjaajat valittiin haastattelun kohteeksi, koska heidän perustyöhönsä kuuluu osastolla sijoituksessa olevan lapsen vanhempien vanhemmuuden arviointi. Lisäksi on haastateltu laitoksen kaksi erityissosiaalityöntekijää ja kaksi psykologia, he osallistuvat joiltakin osin työssään vanhemmuuden arviointiin.

Ohjaajista kolme on opiskellut ammattikorkeakoulussa sosionomiksi, kahdella on sosiaalikasvattajan pätevyys ja yhdellä terveydenhoitoalan ammattikorkeakoulututkinto. Ohjaajista neljä työskenteli osastolla, jolla on kuusi lasta. Kahden ohjaajan osastolla on seitsemän lasta. Lapsimäärä saattoi vaihdella ylipaikoilla olevien lasten vuoksi. Ohjaajista viidellä on vakituinen työsuhde ja yksi on tehnyt pitkään yhtäjaksoista sijaisuutta. Kaikilla ohjaajilla on omahoitajasuhde osastolla sijoituksessa olevaan lapseen. Ohjaajien perustyöhön sisältyy lapsen turvallisesta perushoidosta vastaaminen, arvioinnin tekeminen perheen ja lapsen sen hetkisestä psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta tilanteesta. Osastotyöhön kuuluu osaston arjen sujumisesta huolehtiminen, lasten vanhempien ja muun verkoston kanssa tehtävä työ, vastaanotto-osaston luonteeseen liittyvä kriisi- ja arviointityö sekä kodinhoidolliset tehtävät. He ovat mukana lasten neuvotteluissa ja tekevät päivittäistä kirjaamista lapsen tilanteesta ja toiminnasta effica- asiakastietokantaan. Ohjaajat tekevät myös lapsen kirjalliset arvioinnit ja lausunnot yhdessä erityissosiaalityöntekijän ja psykologin kanssa. Vanhempien osalta ohjaajat arvioivat toiminnallista vanhemmuutta. Ohjaajat tekevät työtä aamu-, ilta- ja yövuoroissa.

Erityissosiaalityöntekijöillä on tehtävään tarvittava peruskoulutus. Toisella heistä on lisäksi psykoterapeuttista koulutusta. Perhetukikeskuksen molemmat erityissosiaalityöntekijät ovat olleet virassaan melko lyhyen aikaa. Toinen on vakituudessa työsuhhteessa, toinen määräaikaisessa. Toisella asiakasmäärä on kahdella vastaanotto- ja arviointiosastolla kuusi lasta, eli yhteensä kaksitoista lasta ja heidän vanhempansa. Toisella erityissosiaalityöntekijällä on yhden vastaanotto- ja arviointiosaston seitsemän lasta ja heidän vanhempansa, loput asiakkaat tulivat perhekuntoutuksen puolelta. Erityissosiaalityöntekijät lähtevät työssään liikkeelle syystä, jonka vuoksi lapsi on sijoitettu osastolle, onko taustalla vanhempien päihdeongelma, vanhempien välinen ongelma tai jotain muuta. Molemmat erityissosiaalityöntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä lapsen asuinalueen sosiaalityöntekijöiden kanssa. Näiden kautta tulee myös pyyntö siitä mitä lapsen kohdalla arvioidaan, mihin kiinnitetään erityistä huomiota, mitä ylipäänsä alueen sosiaalityöntekijä toivoo vastaanotto- ja arviointiosaston tekevän. Erityissosiaalityöntekijät vastaavat lastensuojelulaitoksen asiakasvirrasta. He tekevät suunnitelmaa lapsille jotka tulevat osastoille ja on mukava suunnittelemassa ajankohtaa jolloin lapsi poistuu osastolta, yhteistyössä alueen sosiaalityöntekijän ja muun henkilökunnan kanssa. Erityissosiaalityöntekijä on myös vastuussa lapsen neuvotteluista, on mukava ja vetää neuvotteluja.

Kaksi haastatelluista on psykologin koulutuksen saaneita. Toisella heistä on myös psykoterapeutin, perheterapeutin ja pariterapeutin koulutus. Toisella psykologilla on lasten arviointiin ja kriisityöhön kuuluvaa koulutusta. Psykologin asiakasmäärä on lastensuojelulaitoksen toisessa yksikössä kuusi lasta kahdella osastolla, joka on yhteensä kaksitoista lasta ja heidän vanhempansa. Yksikköjen erosta johtuen toisen psykologin



asiaksmäärä on erilainen. Vastaanotto-osastolla hänellä on seitsemän lasta ja heidän vanhempansa, loput asiakkaat tulevat perhekuntoutuksen puolelta. Lisäksi molemmille psykologeille asiakasryhmään kuuluu laitoksen ohjaajat. Molemmilla haastatellulla psykologilla on puolikas psykologin virka. Psykologit ovat terveydenhuoltoalan ammattilaisia. Heidän työhönsä kuuluu laitoksen lasten psykologisen puolen arviointi. He tapaavat myös vanhempia ja käyvät heidän kansaan keskusteluja. Psykologi keskittyy arvioimaan millaisessa roolissa vanhemmat näkee lapsensa ja itsensä, minkälainen vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä on. Psykologi keskittyy vanhemmuuden arvioinnissa emotionaaliseen puoleen.

## 5.2 Aineiston keruu

Aineiston hankintamenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tämä sopii aineiston hankintametodiksi erinomaisesti, kun kysymyksessä on moniammatillinen sosiaalialan työyhteisö. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää vanhemmuuden arviointiin käytettäviä menetelmiä moniammatillisessa työyhteisössä sekä selvittää onko menetelmät työntekijöiden mielestä riittäviä. Haastateltavat kokevat yleensä haastattelun miellyttäväksi metodiksi, koska keskustelu on lähellä arkisia käytäntöjä. Kysymällä ja keskustelemalla tutkija voi saada perusteluja vastaajien toiminnalle. (Hirsjärvi ym. 2004: 11.) Haastelua voidaan siis pitää eräänlaisena keskusteluna, joka tapahtuu kylläkin tutkijan aloitteesta. Tutkija pyrkii haastattelemaan saamaan selville tutkimuksen kannalta tärkeitä asioita. (Eskola ym. 2001:24.)

Tutkimusaineisto kerättiin elo- ja syyskuussa 2010. Haastattelut nauhoitettiin. Haastattelun kysymykset ja teemat perustuivat tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Näihin kysymyksiin pohjautuen tehtiin haastattelurunko (Liite 1), joka testattiin yhdellä haastateltavalla. Tarkoituksena oli toimittaa tämä haastattelurunko etukäteen haastateltaville, mutta kovinkaan moni ei sitä ehtinyt etukäteen lukea tai ei sitä halunnut. Osastojen päivystysluonne, kiire ja jatkuvasti vaihtuvat tilanteet vaikuttivat suurelta osin tähän. Nämä seikat toivat mukanaan myös haasteita sovittaessa haastattelujen aikatauluja. Haastateltavien kohdalla päädyttiin kertomaan haastattelukysymykset suullisesti ja tämä koettiin riittäväksi. Haastattelurunkoa käytettiin haastatteluissa mukana, jotta haastattelun kulkua voitiin ohjata ja varmistaa, että tutkimuskysymyksiin liittyviin asioihin saadaan vastauksia. Haastattelun aikana sekä vastaaja, että tutkija pystyivät esittämään tarkentavia kysymyksiä. Haastattelut tapahtuivat joko työntekijöiden työhuoneissa tai osastojen neuvotteluhuoneissa. Jokainen haastattelu toteutettiin yksilöhaastatteluna.

Haastattelussa kysyttiin vastaajien työhön liittyviä taustatietoja. Vastaajia pyydettiin kertomaan millä tavalla he tekevät osastolla sijoituksessa olevan lapsen vanhempien

vanhemmuuden arviointia. Kysymyksellä selvitettiin eri työmenetelmien ja metodien käyttöä. Heitä pyydettiin kertomaan kaikista niistä menetelmistä, mitkä ovat auttaneet heitä tekemään vanhemmuuden arviointia. Edelliseen kysymykseen liittyen seuraavaksi hahmotettiin ketkä toimijat tässä arvioinnissa ovat työntekijän apuna ja onko tämä saatu apu riittävä. Lisäksi kysyttiin tuovatko he vanhemmuuden arviointia vanhemmille esille, missä vaiheessa lapsen sijoitusta tämä tapahtuu ja miten tämä tapahtuu.

Haastattelut aloitettiin lastensuojelulaitoksen johtajan antaman suullisen luvan ja sosiaalivirastolta saadun kirjallisen luvan tultua.

### 5.3 Aineiston käsittely

Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen arkielämän ja tutkimuskohteen mahdollisimman kokonaisvaltainen kuvaaminen. Tutkija on jo tutkimuksen aikana muodostanut käsityksen aineistosta. Aineiston analyysivaiheen tarkoituksena on selvittää ja selkeyttää tutkijalle millaisia vastauksia hän saa tutkimusongelmiin. Aineiston analyysi kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei saa tapahtua kerralla vaan pitkin matkaa yhdessä tutkimusprosessin kanssa. (Hirsjärvi ym. 2001: 207-208.). Analyysi koostuu haastattelun jälkeisestä tietojen tarkastamisesta, havaintojen selkeyttämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. (Alasuutari 1995: 39.)

Haastattelut nauhoitettiin sanelukoneelle, tähän kysyttiin haastateltavilta lupa sekä kerrottiin miten aineisto käsitellään. Henkilöiden nimet eivät tulleet esille haastatteluissa. Tutkimusaineisto litteroitiin sanasanaisesti, jättäen pois hymähdykset, huokaukset ja muut seikat, joilla ei ollut sanallista merkitystä.

Hirsjärven ym. (2004:135) mukaan haastattelujen litterointi on hyvä tehdä mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, aineisto on tällöin vielä tuore ja inspiroi tutkijaa. Lisäksi, mikäli tietoja on vielä täydennettävä, se on helpommin tehtävissä heti haastelujen jälkeen.

Analysoitavaa aineistoa kertyi 57 sivua. Litteroimisen jälkeen aineisto luettiin useaan kertaan ja aineistosta poimittiin teemoittain teemaan liittyvä kohta jokaisesta vastauksesta. Teemoiksi nousivat koulutus ja työsuhteen laatu, omahoitajasuhde, vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot, dialogisuus ja sen ymmärtäminen, vanhemmuuden roolikartan tuntemus ja käyttö, lapsi- ja perhepalaverin riittävyys, neuvottelujen mukanaan tuomat asiat, mielipiteet sijoituskäytännöstä suunnitelmasta, perhetapaamisiin osallistuminen ja kokemukset, kotikäynteihin osallistuminen ja kokemukset, muiden työmenetelmien käyttö sekä miten vanhemmuuden arviointi tuodaan esille. Tämä jälkeen aineistoa kirjoitettiin auki eri ammattiryhmittäin ja teemoittain. Ensimmäisenä hahmoteltiin millä tavalla kunkin ammattiryhmän edustaja teki vanhemmuuden arviointia ja mitä työmenetelmiä he olivat

käyttäneet. Tämän jälkeen kirjoitettiin auki, miten he tämän työmenetelmän olivat kokeneet. Lisäksi kirjoitettiin ammattiryhmittäin millaisia työmenetelmiä he haluaisivat käyttää ja mitkä olivat yhteistyötahot, joiden kanssa vanhemmuuden arviointia tehtiin. Haastatteluista poimittiin ja eriteltiin haastateltavilta ilmitulleet muut seikat, jotka auttaisivat vanhemmuuden arvioinnissa. Lopuksi kirjoitettiin auki miten haastateltavat toivat ilmi vanhemmuuden arviointia vanhemmille.

## 6 Tutkimuksen tulokset

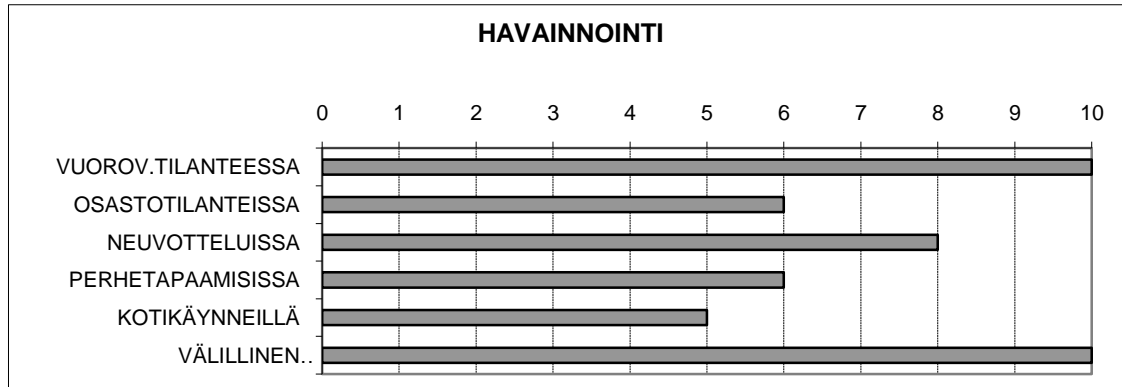
Haastattelussa oli mukana vastaanotto- ja arviointiosaston kuusi ohjaajaa, kaksi erityissosiaalityöntekijää ja kaksi psykologia. Seuraavaksi tullaan purkamaan haastattelujen pohjalta saatuja vastauksia siinä järjestyksessä, jossa ne haastattelun edetessä tulivat ilmi. Ammattinimikkeet eivät ilmene tuloksissa.

Tuloksissa lähdetään liikkeelle havainnoinnista. Kaikki kymmenen haastateltavaa toi esille havainnoinnin vahvimpana vanhemmuuden arviointimenetelmänä. Kahdeksan haastateltavaa kymmenestä teki vanhemmuuden arviointia havainnoimalla kohdatessaan vanhempia. Haastateltavat kertoivat havainnoivansa vanhempien vuorovaikutusta lapseensa sekä henkilökuntaan, päihteettömyyttä, siisteyttä, levottomuutta tai rauhallisuutta, kykyä lähestyä lastaan ja muita ihmisiä, kykyä sopia asioita sekä kykyä pitää kiinni sovitusta asioista. Havainnoitiin myös miten vanhemmat rajaavat lasta erilaisissa tilanteissa, miten vanhemmat auttavat lasta erilaisissa toiminnoissa ja miten vanhemmat tukevat lasta suhteissa muihin kanssaihmiisiin. Kuusi haastateltavaa kertoi tekevänsä havainnointia lähinnä osastolla tapahtuvan vuorovaikutuksen kautta sekä neuvotteluissa. Kahdeksan kymmenestä haastatellusta teki havainnointia neuvotteluissa ja jotkut tämän lisäksi perhetapaamisissa. Kaikki kymmenen havainnoi vanhempia keskustelleessaan heidän kanssaan ja arvioivat vanhemmuutta tätä kautta.

Kotikäynneillä vanhemmuuden havainnointia oli tehnyt tai teki viisi haastateltavaa. Kahdeksan haastateltavaa kymmenestä teki havainnoiteja vanhemmista myös puhelimen välityksellä. Puhelimessa havainnoitiin päihteettömyyttä, kykyä keskustella ja sopia asioista. Välillistä havainnointia teki kaikki kymmenen haastateltavaa. Välillinen havainnointi tapahtui kaikilla haastatelluilla siitä kuvasta minkä lapsi tuottaa omalla käyttäytymisellään tai puheissaan, kun tapaa vanhempansa tai, kun palaa kotilomalta vanhempien luota osastolle. Lapsen käytös kertoo kaikkien haastateltavien haastatteluiden perusteella, myös vanhemmuuden osa-alueiden riittävydestä. Välillistä havainnointitietoa kertoivat kaikki kymmenen haastateltavaa tulevan myös siitä tiedosta minkä muut kollegat tuottavat ja siirtävät muun työryhmän tietoon. Havainnoinnin kautta tuotettu arviointi vanhemmuudesta tuotti haastatteluissa jonkinasteista ammattieettistä keskustelua ja pohdintaa kaikilla haastateltavilla. Kaikki kymmenen haastateltavaa toivat ilmi haastatteluissa, ettei

havainnoinnin kautta tuleva vanhemmuuden arviointi ole riittävää. Selkeää työmenetelmää tai työvälinettä havainnoinnin lisäksi kaipasi kuusi haastateltavaa kymmenestä.

Kuvio 2: Havainnointi vanhemmuuden arviointimenetelmänä



Kuvio 2 kertoo kymmenen haastatellun käyttävän vuorovaikutustilanteessa havainnointia apuna vanhemmuuden arvioinnissa, kuusi havainnoi osastotilanteissa, kahdeksan neuvotteluissa, kuusi perhetapaamisissa, viisi kotikäynneillä vanhempia ja arvioi vanhemmuutta tätä kautta. Kaikki haastatellut tekevät välillistä havainnointia vanhemmista ja arvioivat vanhemmuutta myös tätä kautta.

Omahoitajasuhde oli kuudella haastatellulla kymmenestä. Tämä johtui haastateltavien työnkuvasta, kaikkien työnkuvaan se ei kuulunut. Omahoitajat välittivät muulle työryhmälle havaintojaan vanhemmista. Kuusi haastateltavaa teki myös kirjallista arviointia, jossa yhtenä osana oli arviointi vanhemmuudesta. Tämän kirjallisen arvioinnin sisältöön kaikki kuusi haastateltavaa saivat tukea muulta osaston työryhmältä. Haastatteluista kävi ilmi, että omahoitajilla oli suurin rooli vanhemmuuden arvioinnin tuottamisessa.

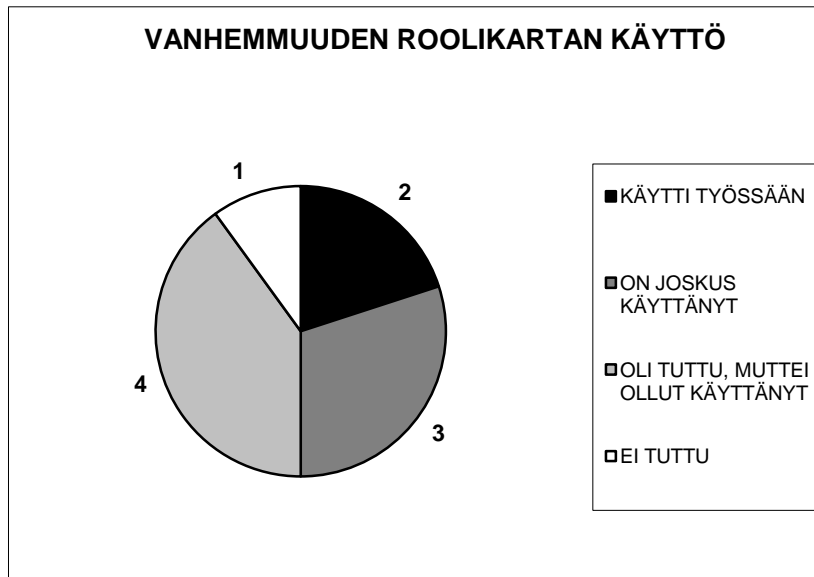
Vuorovaikutus ja siihen liittyvät taidot nousivat kaikkien kymmenen haastatellun kohdalla tärkeäksi työkaluksi tehtäessä vanhemmuuden arviointia. He toivat esille oman vuorovaikutuksen merkitystä suhteessa vanhempiin sekä vanhempien vuorovaikutustaitojen merkitystä suhteessa lapseen ja henkilökuntaan. Kymmenestä haastatellusta neljä koki joskus tarvitsevansa mielenterveysongelmaisten vanhempien kanssa käytävään vuorovaikutukseen selkeää työmenetelmää tai työmallia, jolla voitaisiin avata keskustelua vanhemmuudesta. Kymmenestä haastatellusta neljä koki tarvitsevansa joidenkin päihdeongelmaisten vanhempien kanssa käytävään vuorovaikutukseen tueksi jotain työmenetelmää tai työmallia, jolla voitaisiin avata keskustelua vanhemmuudesta.

Dialogisuuden käsitti kaikki kymmenen haastateltua vuorovaikutuksena, neljä heistä kertoi siitä käsitteellisemmin. Kahdeksan haastateltavaa kymmenestä osallistui vanhempien kanssa

käytäviin neuvotteluihin. Näistä haastateltavista kaikki toivat haastattelussa ilmi vuorovaikutuksensa olevan erilaista suhteessa vanhempiin neuvottelutilanteissa kuin esimerkiksi osastolla kohdattaessa. Kuusi haastateltavaa kymmenestä kertoi neuvottelutilanteen olevan johonkin tavoitteeseen tai sopimukseen johtavaa, jonka vuoksi myös ero vuorovaikutuksessa haastateltavien mukaan näkyi. He kertoivat suhtautuvansa neuvottelutilanteisiin erilailla, kuin muihin kohtaamistilanteisiin vanhempien kanssa. Yksi haastateltava kertoi, että neuvotteluissa on aina jokin sisältö ja pyrkimys johonkin ratkaisuun vanhempien ja lasten tilanteessa, tämän seikan vuoksi dialogisuuteen ei päästä. Kymmenestä haastateltavasta neljä kertoi jotain dialogisuuden käsitteestä, he kertoivat dialogisuuden olevan vastavuoroista vuorovaikutusta. Yksi kymmenestä haastateltavasta kertoi käyttävänsä dialogisuutta asiakaskohtaamisissa, työkavereiden ja yhteistyökumppaneiden kohtaamisissa.

Vanhemmuuden roolikartta oli jollain tavalla tuttu yhdeksälle kymmenestä haastatellusta. Yhdelle kymmenestä se ei ollut ollenkaan tuttu. Kaksi haastateltavaa käytti roolikarttaa työssään osittain. He eivät tehneet sitä kirjallisesti vanhempien kanssa. Haastateltavat poimivat vanhempien kanssa käytävään keskusteluun sellaisia osa-alueita, jotka haastateltavat kokivat selvästi heikoksi vanhemmilla ja halusivat tuoda sen alueen esille. Tätä kautta nämä kaksi haastateltavaa kokivat saavansa hyvää tietoa vanhemmuuden arviointiin. Kolme työntekijää kymmenestä kertoi käyttäneensä vanhemmuuden roolikarttaa joskus, mutta eivät olleet käyttäneet sitä haastatteluajankohdan aikana sijoituksessa osastolla olleiden lasten vanhempien kanssa. He kertoivat tämän johtuvan sen hetkisestä osastotilanteesta. Syyksi kerrottiin osastojen olevan siirtymä- ja murrosvaiheessa henkilökunnan vaihtuvuuden vuoksi. Haastateltavat toivat myös esille, että aika ei riittänyt perustyön tekemisen lisäksi vanhemmuuden roolikartan tekemiseen kyseisellä hetkellä. Yksi haastateltava kymmenestä kertoi haastattelussa jatkossa pyrkivänsä löytämään vanhemmuuden roolikartan tekemiseen aikaa työssään. Kolmelle haastateltavalle kymmenestä vanhemmuudenroolikartta oli tuttu, mutta he eivät olleet sitä käyttäneet. Yksi heistä kertoi ajattelevansa vanhemmuuden roolikartan tekemisen olevan pois lapsen kanssa tehtävästä työstä, vaikka se kuitenkin hänen mielestään olisi lopulta lapsen parhaaksi. Yksi haastateltava kymmenestä kertoi nähneensä vanhemmuuden roolikartan opiskeluaikanaan, mutta ei osaa sitä käyttää. Yhdelle haastateltavalle kymmenestä vanhemmuuden roolikartta ei ollut millään tavalla tuttu, mutta hän oli kuullut siitä. Kaikki kymmenen haastateltavaa toivat haastattelussa esille uskovansa vanhemmuuden roolikartan hyödyttävän vanhemmuuden arvioinnin tekemistä. Vanhemmuuden roolikartan tekemisen uskottiin tuovan ymmärrystä käsittämään vanhempien kykyä vanhemmuuteen laajemmin ja syvällisemmin sekä hahmottamaan siinä olevat puutteet ja vahvuudet. Roolikartan kautta uskottiin, että voitaisiin lisätä vanhempien osallisuuden tunnetta sekä voitaisiin tutustua vanhempaan paremmin. Haastateltavat uskoivat roolikartan tekemisen avaavan keskusteluyhteyttä varsinkin niiden vanhempien kanssa, joiden oli vaikea keskustella mistään.

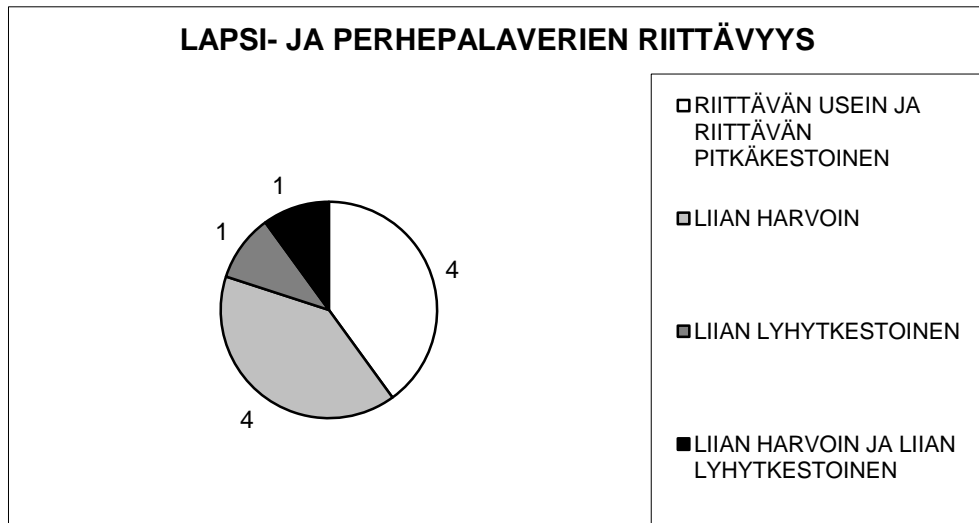
Kuvio 3: Vanhemmuuden roolikartan käyttö vanhemmuuden arvioinnissa



Kuvio 3 kertoo vanhemmuuden roolikartan käytöstä vanhemmuuden arvioinnin työmenetelmänä. Kaksi haastateltavaa kertoi käyttävänsä sitä, kolme kertoi käyttäneensä joskus, neljä kertoi sen olevan tuttu, mutta he eivät olleet käyttäneet sitä, yhdelle se ei ollut tuttu.

Lapsi- ja perhepalaveriin osallistui kaikki haastateltavat. Heidän mielestään palaveri oli tiedonsiirron kannalta erittäin tärkeä ja sen koettiin tukevan vanhemmuuden arviointia. Haastateltavat kertoivat saavansa lapsi- ja perhepalaverissa välillistä tietoa vanhemmuudesta sekä apua siihen mihin jatkossa kiinnitetään huomio vanhempien osalla. Lapsi- ja perhepalaverien aikavälin kokivat hyväksi neljä kymmenestä haastateltavasta, heillä palaveri pidettiin kerran viikossa. Kuudella kymmenestä aikaväli palaverissa oli kaksi viikkoa ja tämän koki liian pitkäksi viisi haastateltavaa. Perusteluna tuli esille se, että kahdessa viikossa lapsen ja perheen tilanteessa voi tapahtua paljon muutoksia, jotka pitäisi käsitellä. Kahden haastateltavan kohdalla lapsi- ja perhepalaveriin käytetty aika oli liian lyhyt, se ei riittänyt haastateltavien mielestä riittävän laajaan käsittelyyn lapsen ja perheen tilanteesta.

Kuvio 4: Lapsi- ja perhepalaverien riittävyys



Kuviossa 4 todetaan, että neljä kokee lapsi- ja perhepalaverin olevan riittävän usein ja se on kestoltaan riittävä. Neljä kokee, että se pidetään liian harvoin. Yksi kokee, että se pidetään riittävän usein, mutta se on ajallisesti liian lyhyt. Yksi kokee, että se on sekä liian harvoin, että ajallisesti liian lyhyt.

Haastateltavista viisi kymmenestä oli tehnyt osastolla sijoituksessa olevan lapsen kotiin kotikäynnin. Kaikki viisi toivat esille haastattelussa kotikäynnin tuovan paljon mahdollisuuksia arvioida vanhemmuutta ja lasta sekä tukea lasta ja lähentää suhdetta häneen. Näistä viidestä kolme kuitenkin kertoi, etteivät olleet tehneet kotikäyntejä pitkään aikaan. Kaksi haastateltavaa oli tehnyt kotikäynnin lähiaikoina. Kaikki viisi haastateltavaa, jotka olivat tehneet henkilökohtaisesti kotikäynnin, kertoivat sen tuottavan erilaista tietoa kuin alueen sosiaalityöntekijän kautta saatu välillinen tieto. He toivat myös ilmi, että koti kertoo vanhemmuudesta paljon, ja että vanhemmat ovat erilaisia kotona kuin osastolla tavattaessa. Haastateltavista kaksi kotikäynnin tehnyttä toivat hyvänä puolena esille myös luottamuksen kasvamisen lapsen ja työntekijän välillä. Lapsen kanssa voidaan jakaa yhdessä koettu asia ja näin lapsen luottamus työntekijää kohtaan voi kasvaa. Haastateltava voi myös luottavaisemmin antaa lapsen lähteä ja olla kotilomalla, kun on nähnyt perheen kodin. Lapsen palattua kotilomalta voidaan taas puolestaan paremmin puhua siitä miten kotiloma oli mennyt. Kotikäynnin aikana on voitu hahmottaa myös kodin ympäristöä ja tästä asiastakin haastateltavat voivat keskustella lapsen kanssa. Haastateltavat kokivat voivansa myös lohduttaa paremmin lasta kotikäynnin jälkeen koti-ikävässä, koska he voivat muistella kotia kokemuksensa perusteella yhdessä lapsen kanssa. Kolme haastateltavaa kymmenestä toi haastattelussa esille, että kotikäynti olisi hyvä tehdä melko aikaisessa vaiheessa lapsen sijoituksen alkaessa osastolle, jos se vain on mahdollista. Kaksi haastateltavaa kymmenestä toi haastattelussa esille työskentelyn rajat, kuuluvatko kotikäynnit perhetukikeskuksen

työskentelyyn vai ei. Kaikki kymmenen haastateltavaa toivat haastattelussa esille, että kotikäynti tukisi vanhemmuuden arviointia. Sen kautta voidaan hahmottaa missä asemassa lapsi on perheessä, onko lapsella omaa tilaa perheen kotona. Kotikäynti hahmottaisi haastateltavalle esimerkiksi perheen siisteystasoa, joka omalta osaltaan kertoo perheen kyvyistä huolehtia myös lapsesta.

Perhetapaamiseen oli osallistunut kuusi haastateltavaa kymmenestä. Heistä yksi kertoi, ettei ole ollut perhetapaamisessa lähiaikoina ja yksi kertoi, että koki tekevänsä yksin perhetapaamisia koko ajan työssään osastotilanteissa. Kaksi kymmenestä kertoi, että oli tehnyt perhetapaamisia yhdessä työparin kanssa ja näihin tapaamisiin oli sovittu aika ja varattu erillinen tila. Yksi haastateltava kymmenestä koki perhetapaamisten järjestämisen hankalana yhteisen ajan sopimisen kannalta. Kolme haastateltavaa kertoi, että joitakin vanhempia oli hankalaa saada tulemaan paikalle. Kaikki kymmenen haastateltavaa toivat haastatteluissa esille perhetapaamisten olevan hyvä tilanne arvioida havainnoimalla vanhempaa ja tuottaa vanhemmuudesta tietoa. Kaksi haastateltavaa toi esille vanhempien osallisuuden kokemuksen perhetapaamisten yhteydessä.

Kolme kymmenestä haastatellusta oli ollut tekemässä lapsen sijoituksenaikaista suunnitelmaa. Yksi haastateltava kertoi, että hän oli tehnyt suunnitelmaa, mutta ei järjestelmällisesti. Kaikille kymmenelle haastateltavalle sijoituksenaikainen suunnitelma oli joiltakin osin tai kokonaan sisällöltään tuttu. Kaikki näkivät sen rakenteen hyvänä ja tärkeänä. Kolme haastateltavaa toi esille sijoituksenaikaisen suunnitelman tuovan selkeyttä ja suunnitelmallisuutta työskentelyyn lapsen ja perheen kanssa, muistuttavan myös tehtävistä asioista. Kahdeksan haastateltavaa kymmenestä kertoi sijoituksenaikaisen suunnitelman olleen niin vähän aikaa käytössä, ettei se ollut vielä löytänyt paikkaansa.

Kymmenen haastateltavaa toi esille jollain tavalla MIM -videoarvioinnin työmenetelmänä, lastensuojelulaitoksella oli sen tekemiseen tarvittavat tilat ja laitteet. Yksikään haastateltava ei ollut työmenetelmää käyttänyt eikä saanut koulutusta tähän. Kaikki haastateltavat tiesivät sen tarkoituksen ja käyttömahdollisuudet joiltakin osin. Halukkuutta sen käyttöön oli neljällä kymmenestä haastatellusta. Kaikki kymmenen haastateltavaa toivat esille sen seikan, että on tarkkaan harkittava kenen lapsen ja perheen kohdalla MIN -arviointi tehdään ja kenelle siitä todella on hyötyä.

Yksi haastateltava kymmenestä kertoi käyttävänsä sukupuuta työmenetelmänä vanhemmuuden arvioinnissa. Hän kertoi käyttävänsä menetelmää joko keskustellen tai paperille kirjatun. Sukupuun kautta hän kertoi saavansa tietoa vanhemmasta, esimerkiksi siitä onko suvussa inestisiä, lasten eriarvoistamista, laiminlyöntejä, väkivaltaa, alkoholismia,



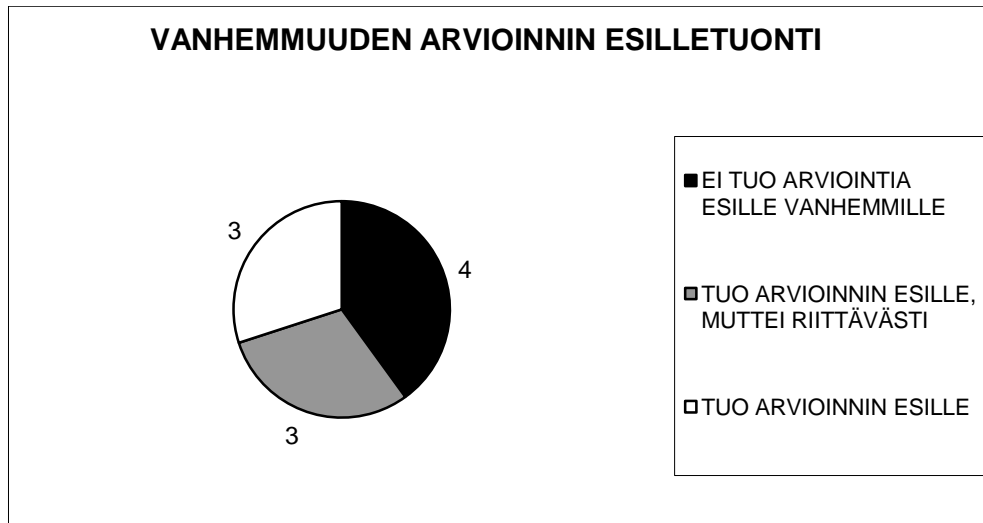
itsemurhia tai psykoottista lasten hylkäämistä. Tämän tiedon kautta haastateltava sai arvokasta tietoa vanhemmuudesta ja saattaa myös tukea vanhempaa oikeaan suuntaan.

Yksi haastateltava kymmenestä toivoi omaa perhetyöntekijää tai perheterapeuttia laitokseen. Haastatellun mukaan tämä henkilö voisi keskittyä nimenomaan vanhemmuuden arviointiin, työparinaan omahoitaja.

Kysyttäessä keneltä haastateltavat saavat tukea vanhemmuuden arviointiin kuusi kertoi saavansa tukea arviointiin muulta henkilökunnalta. Kuusi haastateltavaa koki joiltain osin kaipaavansa tukea enemmän erityistyöntekijöiltä, kaikki toivoivat aikaa enemmän keskusteluihin heidän kanssaan. Kaikki haastateltavat saivat kokonaisuudessaan työhönsä tukea lähiesimieheltään, yhdeksän sai tukea kollegoiltaan, kahdeksan sai tukea työhönsä työnohjauksesta ja kahdeksan sai tukea työhönsä muilta alan erikoistyöntekijöiltä. Tuki koettiin yleisesti melko riittäväksi.

Kysyttäessä vanhemmuuden arvioinnin esilletuomista osastolla sijoituksessa olevan lapsen vanhemmille, kertoi neljä kymmenestä haastateltavasta, ettei tuo arviointia vanhemmille mitenkään esille. Yksi kertoi, että ei tiedä mitä pitäisi tuoda esille ja on epäselvää kenelle se kuuluu. Yksi oli sitä mieltä, että alueen sosiaalityöntekijä kertoo vanhemmuuden arvioinnista vanhemmille. Yksi näistä neljästä kertoi, että vanhempien pitäisi tietää lapsen olevan arviointiosastolla ja ymmärtää asia tätä kautta. Yksi näistä neljästä haastatellusta toi esille, että asia tuodaan hänen mielestään esille vanhemmille lapsen tuloneuvottelussa. Kolme kymmenestä haastateltavasta kertoi, etteivät tuoneet vanhemmuuden arviointia esille riittävästi. Yksi heistä kertoi, että vanhemmille pitäisi myös osata kertoa miten arviointia tehdään. Yksi näistä kolmesta kertoi, että vanhemmat ovat yleensä niin kaoottisessa elämäntilanteessa, että vanhemmuuden arviointia pitäisi tuoda esille jatkuvasti jollain tavalla. Kolme kymmenestä kertoi keskusteluissa tuovansa vanhemmuuden arviointia esille vanhemmille. Yksi heistä kertoi selittävänsä vanhemmille heidän lapsen tultua osastolle miten lapsen ja vanhempien asiat siirretään osastolla effica -asiakastiedostoon ja tieto välittyy sieltä alueen sosiaalityöntekijälle.

Kuvio 5: Vanhemmuuden arvioinnin esille tuominen osastolla sijoituksessa olevien lasten vanhemmille



Kuviossa 5 tulee esille, että neljä haastateltavaa ei tuo vanhemmuuden arviointia mitenkään esille osastolla sijoituksessa olevien lasten vanhemmille, kolme tuo sitä jotenkin esille, mutta kokevat etteivät riittävästi. Kolme kertoo tuovansa vanhemmuuden arviointia esille.

## 7 Tulosten analyysi

Seuraavassa osiossa tuloksia analysoidaan. Tämä osio on tutkimuksen ydinasia (Hirsjärvi ym. 2008:216.). Tässä osiossa analyysia tehdään ymmärtämiseen pyrkivällä lähestymistavalla, joka on laadullisessa tutkimuksessa tavallisesti käytetty tapa (Hirsjärvi ym. 2008:219.). Aineistosta nostetaan esille ne seikat joilla saadaan parhaiten vastaus tutkimusongelmaan, kaikkea materiaalia ei ole tarpeen analysoida (Hirsjärvi ym. 2008:220.). Samalla, kun tutkija pohtii analyysin tuloksia, hän tekee niistä omia johtopäätöksiä, tulkitsee ja selittää johtopäätökset (Hirsjärvi ym. 2008:224.). Analyysiosiossa lähdetään liikkeelle jokseenkin samassa järjestyksessä, kuin tutkimus tulosten kohdalla.

### 7.1 Havainnointi

Havainnointi tuotiin esille vahvimpana menetelmänä vanhemmuuden arvioinnissa ja se onkin yksi merkittävistä arvioinnin perusmenetelmistä.

”No sitä arviointia tehdään kyllä melkein vaan havainnoinnin kautta. Kun vanhemmat vierailee osastolla lasten luona ja kun vanhemmat tuo lapsen kotilomalta takas osastolle. Neuvotteluissa havainnointia kyllä tehdään myös. Havainnoiden arvioidaan.” (H 1.).

”Et aika vähissä meillä on osastolla sellaset, niin ku työmenetelmät, vähän kättä pidempää. Että kyllä menee nyt sitten siihen, et se on sellasta, mitä tulee tossa nyt nähtyä, mitä tossa osastolla, havainnointia.” (H 3.).

Vilen ym. (2010:50) tuo esille yhden seikan joka on huomioitava kun tehdään havainnointia. Vaikka havainnoitsija tekisi havainnot suunnitelmallisesti ja olisi kokenut, on silti hyvä muistaa, että vuorovaikutuksen havainnoinnissa on aina mukana tulkintaa. Tulkinta voi olla oikea tai väärä. Kukaan havainnoitsija ei voi olla niin hyvä, ettei joskus erehtyisi vuorovaikutuksen tulkinnassa.

”Nyt kun alkaa miettiä, ei oikeesti ole selkeätä systeemiä vanhemmuuden arviointiin ja kaipaisin sitä, selkeätä systeemiä vanhemmuuden arvioinnin alueelle, ehkä jotenkin siihen arviointiin perustuvaa.” (H 1.).

Myös lasta havainnoimalla luotiin kuvaa vanhemmuudesta. Lapsen käyttäytyminen kertoo hänen suhteestaan omiin vanhempiinsa. Tätä käyttäytymistä voidaan havainnoida lapsen ja vanhempien tapaamisissa. Lasta havainnoitiin myös yksin. Näissä kohtaamisissa voidaan käytännönläheisesti havainnoida sitä, millaista turvaa ja hoivaa lapsi on tottunut saamaan vanhemmiltaan. Lapsi kertoo leikeissään, piirustuksissaan, puheissaan ja tunteita ilmaistessaan käsityksiään ja kokemuksiaan läheisistään, itsestään ja elämästä yleensä. Arjen tilanteet lapsen kanssa antavat tietoa siitä millaista vanhemmuutta hänen vanhempansa ovat pystyneet toteuttamaan. Lapsen fyysiseen läheisyyteen suhtautuminen, ruokailu, pesutilanteet ja nukahtamiseen liittyvistä asioista voidaan havainnoida ja päätellä miten vanhemmat ovat kyenneet antamaan riittävää hoivaa lapselleen. Lapsi näyttää myös persoonallisuutensa kautta odotuksiaan aikuisen suhteen. (Vaattovaara ym. 2010:13.)

Osaston kiire ja lasten sijoitusten ajallinen lyhyys vaikuttavat suurelta osin ohjaajien mahdollisuuksiin arvioida vanhemmuutta. Lyhyessä ajassa pitäisi saada mahdollisimman kattava kuva vanhemmuudesta sekä selkeä kuva vanhempien ja lapsen suhteesta. Vanhemmuuden arviointia vaikeuttaa myös vanhempien poissaolo ja osallistumattomuus lapsen elämään, osaston toimintaan ja yleensä läsnäoloon lapsen elämässä. Lopullisen valinnan tekevät vanhemmat, ovatko läsnä vai eivät osastolla olevan lapsen elämässä. Poissaolevan vanhemman vanhemmuudesta voidaan silloin tehdä tiettyjä päätelmiä, millaisessa asemassa lapsi on hänen elämässään ja miten paljon vanhempi on valmis sitoutumaan lapseensa.

”No tällä hetkellä meillä ei oo hirveesti menetelmiä käytössä. Onhan niitä tietysti ollu tässä vuosien varrella, mut tällä hetkellä ei oikeestaan oo, se riippuu aika paljon siitä millasia vanhempia sattuu olemaan.” (H 7.).

Haastattelujen ajankohtana osastot olivat melkoisessa murros- ja siirtymävaiheessa, henkilökunnan vaihtuvuus haastattelujen aikana oli melko runsasta ja tämä vaikutti osastoilla tapahtuvaan työhön melko paljon, siihen miten työtä pystyttiin ja pyrittiin tekemään. Lisäksi haastattelut tehtiin juuri henkilökunnan kesälomien loppuessa ja lasten aloittaessa koulun, joiden asioiden vuoksi osastoilla vasta siirryttiin normaaliin päivä- ja viikkojärjestykseen. Nämä seikat liittyvät lastensuojelun laadunhallintaan ja lastensuojelupalvelujen onnistumiseen, johon ei saisi vaikuttaa henkilökunnan lomat eivätkä muutkaan rakenteissa tapahtuvat muutokset. Olisi pyrittävä aina mahdollisimman laadukkaaseen ja kokonaisvaltaiseen työhön. Rousa ym (2004:8) kirjoittaa, että laadunhallinnalla tarkoitetaan toiminnan johtamista, suunnittelua, arviointia ja parantamista niin, että saavutetaan ne laatutavoitteet, jotka organisaatiolle on asetettu. Työntekijät kokevat määrärahojen ja henkilökunnan supistusten vaikuttavan työnlaatuun.

”Laatu kärsii koko ajan. Laatua karsitaan koko ajan. Jos halutaan auttaa vaativa hoitosia lapsia ja vaikeasti traumatisoituneita lapsia, niin kuin meidän lastenkodin lapset tänä päivänä on, valitettavasti se maksaa. Siitä ei päästä ohi sillä että supistetaan ja vähennetään. Et tässä vaiheessa siihen pitäis saaha, ettei se siirry ja siirry ja sitten on niinku, sehän maksaa vaan minun mielestä enemmän, jos se karkaa tonne, saadaan hoitaa loppu elämän jotakin vankiloissa ja mielenterveysyksiköissä ja muualla.” (H 5.).

Nykypäivänä jokaisella ammattialalla pohditaan samaa ongelmaa, resurssien ja ajan riittävyyttä suhteessa tehtävään työhön. Raja tulee vastaan aina, resursseja ja aikaa ei ole määrättömästi ja se on hyväksyttävä joiltakin osin. On hyvä, että työntekijät kuitenkin aina pyrkivät tekemään työnsä niin hyvin ja perusteellisesti kuin pystyvät, niissä rajoissa mitkä heille on annettu. Kaikki haastateltavat tekivät näin ja haastattelujen kautta tuli haastateltavien ammattitaito ja arvot vahvasti esille. Riittämättömyyden tunne kulkee aina mukana ja se on opittava ammatillisesti hyväksymään. Työntekijän on kuitenkin tunnistettava jaksamisensa rajat ja osattava tuoda se esille työyhteisössä, pyrittävä pitämään yllä työkykyään henkisesti vaativassa työssä.

Koska osastoilla vanhemmuutta arvioitiin pääasiallisesti havainnoinnin kautta, eikä muita menetelmiä juuri käytetty, aiheutti se lisäkysymyksenä miksi näin toimittiin.

”Mä luulen, että se on johtunu nyt meidän rakenteiden puutteesta, tai siitä lipsumisesta. Tuntuu että syystä tai toisesta ei oo rakenteissa valmiina semmosta mallia tällä hetkellä, joka pitäis huolen siitä että näitä tapaamisia järjestetään.” (H 3.).

Havainnoinnin kautta tullut arviointi vanhemmuudesta toi haastateltavien kohdalla esille pohdintaa arvioinnin eettisyydestä. Työntekijä pohtii miten arviointi vaikuttaa perheen ja lapsen elämään. Varsinkin jos asiakkaan oikeuksiin joudutaan puuttumaan, pohditaan onko toiminta ehdottomasti lakiin perustuvaa ([www.talentia.fi](http://www.talentia.fi))

”Kauheen hurjaa ja julmaa on ihan raa´asti kirjottaa sen mitä kokee ja näkee siinä hetkessä. Mä oon aika arka sitten ihan niinku vetämään johtopäätöksiä siitä, että näin tämä homma näyttäytyy minulle ja näin minä tämän tulkitsen. Et mun mielestä se ei oo aina reilua vanhempia kohtaan ja lapsia kohtaan, jos näkee niinku pienen siivun elämästä ja on jotain tosi rajua siinä takana, se on vaan pikkunen pyyhkäsy, se ei tosiaankaan ole niinku vanhemmuuden koko kuva tai koko suhde heistä.” (H 6.).

Yllä olevan kaltainen pohdinta tulee olla jatkuvaa ja kuuluu aina osana auttamistyöhön. Johtopäätöksenä voidaan todeta havainnoinnin olevan erittäin hyvä perusmenetelmä tehtäessä vanhemmuuden arviointia. Vilén ym. (2010:50) toteaa, että voidaan kuitenkin ajatella, että havainnoimalla tehty arviointi vaatii paljon tietoa vuorovaikutuksen eri osatekijöistä ja tietoa havainnoitavasta asiasta. Lisäkoulutuksella saataisiin laajempi ja varmempi näkemys havainnoinnin kautta tulevaan arviointiin sekä tätä kautta työntekijälle varmuutta omaan työskentelyyn. Lisäksi työntekijä voi varmemmin sanoittaa omaa havainnointia lapselle ja vanhemmille, luoda näin suuntaa muutokselle heidän elämässään ja tukea heitä parhaalla mahdollisella tavalla.

## 7.2 Omahoitajasuhde

Omahoitajasuhteen tärkeys ja vaikuttavuus nousi esille tutkimuksessa. Omahoitajan rooli vanhemmuuden arvioinnin osuudessa oli suuri ja vastuullinen. Tätä suhdetta rasittaa hyvin usein lapsen traumaattisuus. Lapsi on kokenut lähes aina kaltoin kohtelua, laiminlyöntiä ja hyväksikäyttöä. Nämä asiat vaikuttavat siihen, että lapsen on vaikea luottaa kehenkään aikuiseen. Lapsi voi myös vastustaa kaikkea hoivaa ja tukea kiintymyssuhdehäiriön vuoksi (Vilén ym. toim. 2010:21.). Tämä voi vaikuttaa myös työskentelyyn vanhempien kanssa. Jos omahoitaja saa luotua lapseen hyvän vuorovaikutussuhteen, voi se aiheuttaa sekavia tunteita myös vanhemmassa. Omahoitaja suhde on haasteellinen, mutta erittäin tärkeä työskentelymenetelmä lapsen ja vanhemmuuden arvioinnissa sekä heidän tukemisessaan.

Omahoitajat pääsevät kaikista lähimmäksi perhettä keskittymällä työssään tähän tiettyyn lapseen. Omahoitaja suhde tuo vankkaa näkemystä ja luottamusta vanhemmuuden arvioinnin onnistumiselle. Omahoitajasuhteelle on hyvä löytää osaston toiminnassa aikaa. Sitä kautta suhde lapseen saadaan luotua ja pysymään parhaana mahdollisena. Hyvän omahoitajasuhteen merkitys tulee näkymään myös suhteessa vanhempiin. Luottamus ja avoimuus paranevat, niiden vanhempien osalta, jotka ovat valmiita sitä vastaanottamaan.

” Kyllä mä oon välillä huomannu, et oikeen kun saa semmosen hyvän suhteen siihen lapsen vanhempaan, se ottaa kyllä aikaa. Sitten kun on näitä, mulla on paritkin omahoidettavat ollu yli vuoden, niin sen jälkeen niin kun voi puhua, että on hyvä suhde niihin vanhempiin. Et löytyy tietynlainen luottamus. Et siinä niin ku puolen vuoden jälkeen alkaa karisemaan se ulkokuori. Sieltä löytyy se oikea ihminen, jota sitten voi kohdata ja pystytään niin ku puhumaan hankalistakin asioista, pystytään rehellisesti puhumaan niistä asioista.” (H 8.).

Hyvän ja luottamuksellisen suhteen luominen lapsen vanhempaan vie aikaa. Vastaanotto- ja arviointiosastolla tätä aikaa ei lapsen sijoituksen lyhyden vuoksi aina ole. Tämä seikka tekee vanhemmuuden arvioinnista vaikeaa.

### 7.3 Vuorovaikutustaidot ja dialogisuus

Vuorovaikutustaidot ovat työväline ja työkenttä vastaanotto- ja arviointiosastolla. Vanhemmuuden arvioinnissa onnistutaan varmasti parhaiten, jos vanhempaan on saatu luotua riittävän hyvää, avoin ja vahva vuorovaikutussuhde. Ahosen (1994:32) mukaan hyvään onnistumiseen vaikuttaa myös vanhempien autettavaksi suostuminen sekä avun tarpeen ja elämän muutoksen tunnistaminen (Ahonen 1994:32-33.). Tutkimushaastattelussa tuli esille haastateltavien erinomaiset vuorovaikutustaidot. Ongelmaksi nousi päihde- ja mielenterveysongelmaisten vanhempien kohtaaminen. Näitä ei kuitenkaan voida yleistää jokaisen vanhemman ja työntekijän kohdalla. Tilanteissa, joissa työntekijä kokee, etteivät omat vuorovaikutustaidot ole riittävät avaamaan keskustelua päihde- tai mielenterveysongelmaisen vanhemman kohdalla, on hyvä löytää tueksi lomakepohja, jonka mukaan keskusteluissa voitaisiin edetä. Lisäksi joidenkin vanhempien on helpompaa vastata valmiisiin kysymyksiin, kuin tuottaa vastauksia joistakin asioista itse.

”Aika monien vanhempien kanssa jostain lomakkeesta vois olla hyötyä. Jotki vanhemmat on vaan niin haasteellisia ja kun joitakin näkeki niin harvoin. Joittenkin kanssa on vaan niin vaikeaa puhua tai siis saada niitä puhua. Et ehkä joku tollanen selkee juttu vois auttaa.” (H 2)

Vilèn ym. (2010:53) tuo esille valmiit kysymykset ja haastattelukaavakkeet kokeneenkin työntekijän avuksi, koska väsyneenä ja haastavan perheen kanssa voi helpottaa muistilista siitä, mitä asioita olisi hyvä käsitellä. Erityisesti tilanteissa joissa perheen kohdalla tilanteeseen liittyy paljon selvitettävää, muistilista selkeyttää tilannetta.

Dialogisuus nousee tärkeään osaan vanhemmuuden arvioinnissa. Haastatellut korostivat vanhemmuuden arvioinnissa nimenomaan vuorovaikutusta, miten vanhemmat ovat vuorovaikutuksessa lapseen ja miten he kykenevät olemaan vuorovaikutuksessa työntekijöihin. Vanhemmuuden arvioinnissa osaston yksi pyrkimys on löytää ymmärrys millaisessa roolissa vanhempi näkee itsensä ja lapsensa, millainen vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä on.

”Tätä mä vanhemman kanssa keskustelen, ja kerron sitten omakohtasia kokemuksia sille vanhemmalle siitä ja pyrin katsomaan, että pystyykö he aukasemaan silmiä sille huolelle mikä täällä osastolla on.” (H 5.).

” Dialogisuus on tietenkin kahden ihmisen vuorovaikutusta. Sehän voi olla sitten tietenkin enemmän työryhmän tai sitten muittenkin yhteistyötahojen kanssa. Vuoropuhelua, toisen kuuntelemista.” (H 8.).

Parhaimmillaan dialogisuudessa oppivat asiakas ja työntekijä, mutta siihen tarvitaan tasa-arvoinen, luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutus suhde. Tällaisen suhteen luominen on vaikeaa kriisissä olevaan vanhempaan. Dialogisuuden kautta voidaan hakea yhteistä ymmärrystä vanhempien vaikeaan tilanteeseen.

Isokorpi (2008:220) tuo esille miten ihmiseen vaikuttaa, kun hän saa selkiytettyä omaa elämäntilannettaan. Tätä kautta hän pystyy kehittämään erilaisia tapoja elää aikaisempaa voimavaraisemmin ja voida paremmin. Vihan, pettymysten, katkeruuden, kateuden ja monien pelkojen tunnistaminen vapauttaa ihmistä. Nämä asiat vaikuttavat myös ihmisten keskeisen dialogisuuden onnistumiseen.

#### 7.4 Vanhemmuuden roolikartta

Vanhemmuuden roolikartta tuotiin opinnäytetyössä yhtenä työmenetelmänä esille, mutta sen tekemiseen menevä aika koettiin haasteellisena. Lisäksi kovinkaan monella haastatellulla ei ollut riittävä osaamista sen tekemiseen. Vanhemmuuden roolikartta nähtiin kuitenkin tärkeänä ja sen uskottiin selkeyttävän vanhemmuuden arvioinnin tekemistä, antavan yhden selkeän työvälineen vanhemmuuden arviointiin.

”Vanhemmuuden roolikarttaa, joo, oon joskus todella kauan aikaa sitten käyttänyt, sekin vaan on niin iso ja aikaa vievä juttu, ettei siihenkään riitä aika. Tää on hurjaa sanoa, mut tavallaan sitä ajattelee, että tollaseen käytetty aika on lapselta pois, vaikka todellisuudessa varmasti olis lapsen parhaaks. Ei ole ollu aikaa työskentelyyn. On monia juttuja joita haluais tehdä ja ei vaan ehdi. Sitä joskus myös aattelee, että jos sosiaalityöntekijä tekis.” (H 1.).

Halukkuutta vanhemmuudenroolikartan tekemiseen oli selvästi suurimmalla osalla haastatelluista. Tutkimuksessa tuli esille, että roolikartta otettaisiin harkitusti joidenkin vanhempien kohdalla yhdeksi työmenetelmäksi ja tehtäessä sijoituksen aikaista suunnitelmaa sovittaisiin missä vaiheessa se tehdään ja kuka sen tekee. Tutkimuksessa tuli esille seikka, jossa yksi haastateltava toi esille roolikartan osittaisen käytön.

”Missä on se oikee hetki ja se ei saa olla sitten millään tavalla suuria asioita. Et olishan upeeta käydä läpi kaikki nää asiat, mut jos ihmiset ei oo niin kun valmiita ja eikä edes ymmärrä miks näitä käydään läpi. Jos mä saisin päättää ja se olis semmosta, että ja varmaan me tullaan tässä uudelleen kehittämään sellanen hyvin pieni runko, jota käydään niiden tapaamisten kanssa.” (H 9.).

Vastaanotto- ja arviointiosastolla olevien lasten vanhemmat ovat usein niin kaoottisessa elämäntilanteessa, että työskentely heidän kanssaan vaatii todella laaja-alaista harkintaa. Perheen kanssa on voinut työskennellä jo moni taho. Perhe voi olla väsynyt tai vanhemmilla ei ole kykyä työskentelyyn. Monesti perheen kanssa on käytetty jo monia työskentelymenetelmiä. Tämän vuoksi on tärkeää harkita ja hahmottaa mikä menetelmä tukee riittävästi perheen kanssa tehtävää työtä, vanhemmuuden arviointia sekä sitä miten perheen voimavarat riittävät kyseiseen työhön.

## 7.5 Lapsi- ja perhepalaveri

Lapsi- ja perhepalaverit nousivat tutkimuksessa erittäin tärkeään osaan, jokainen haastateltava korosti niiden tärkeyttä tiedon siirrossa. Tähän palaveriin osallistuu mahdollisuuksien mukaan kaikki osaston vakituksessa työsuhteessa olevat ohjaajat, osaston vastaava hoitaja, psykologi, erityissosiaalityöntekijä ja joskus laitoksen johtaja. Lapsi- ja perhepalaverissa käydään jokaisen lapsen tilannetta läpi. Missä tilanteessa sijoitus on ja mihin suuntaa ollaan menossa. Palaverissa pyritään myös tekemään suunnitelmaa miten lapsen ja perheen kanssa edetään, puretaan vaikeita tilanteita ja vaihdetaan näkemyksiä.

Haastateltavat totesivat ajan olevan riittämätön, tai että kahden viikon aikana tapahtuu niin paljon asioita, ettei niitä kaikkia ehditä käymään läpi. Useimmat haastatellut kokivat



jäävänsä vaille riittävää keskustelua ja ajatusten vaihtoa siitä, mihin asioihin lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa jatkossa kiinnitetään huomiota, miten heidän pitäisi viedä asioita eteenpäin. Osa haastatelluista kaipasi selkeämpää sisältöä lapsi- ja perhepalavereihin. Toivottiin myös sitä, että joku selkeästi toimisi näissä palavereissa vastuullisessa vetäjän roolissa.

”Me ei keritä käsittelemään niin syvällisesti niitä perheiden tilanteita, kuin olis ehkä tarpeen ja semmonen yhteinen pohdinta jää ehkä vähemmälle, ja se on vaan semmosta informatiivista tiedonjakamista.” (H 2.).

Selkeät ohjeet helpottavat huomattavasti työntekijää kiireisen arjen keskellä. Vastuualueiden jakaminen auttaa yksittäistä työntekijää näkemään mistä hän vastaa ja mitkä ovat hänen tehtävänsä. Samalla ristiriidat työyhteisön sisällä voivat helpottua, kun jokainen työntekijä tietää, mikä on kunkin vastuualue ja mitä muut tekevät. Tämä tuo työhön myös läpinäkyvyyttä. (Vilén ym. 2010:93.)

”Meillä ei tässä vastaanottokoti työssä oo sellasta seestynyttä aikaa, että aina on joku tullut tai joku lähtökuopissa lähdössä ja koko ajan tapahtuu jotain. Että joskus voi olla se kaks viikkoo että siinä on hurjasti, hurjasti voinu tapahtuu ja kun kaikkien kohdalla käydään se läpi, niin niitä sais olla kyllä useimmin.” (H 6.).

”Sinne voi viedä asiat semmosena niin ku mitenkä ite näkee ja kokee arkea lapsen kanssa ja niin ku tätä suurempaa linjaa kuinka tästä eteenpäin.” (H 6.).

## 7.6 Sijoituksenaikainen suunnitelma

Sijoituksenaikaisen suunnitelman tekemiseen osallistuu lapsen omahoitaja, psykologi ja erityissosiaalityöntekijä. Suunnitelmassa käydään läpi miten lapsen ja perheen kanssa työskennellään, mikä työmenetelmä hyödyttäisi kyseistä lasta ja perhettä eniten ja miksi, sekä missä ajankohdassa näitä työmenetelmiä käytetään. Sijoituksenaikaisesta suunnitelmasta löytyy seuraavia työmenetelmiä: perhetapaaminen, perheneuvottelu, vanhemmuuden roolikartta sekä se milloin psykologi tapaa lasta ja vanhempia. Voidaan myös pohtia käytetäänkö lapsen ja perheen kanssa MIM -arviointia, verkostokokousta, sukupuuta, elämänjanaan, lapsen varhaisvaiheen kartoitusta, verkostokarttaa, lapsen tarpeen arviointia tai muita toiminnallisia välineitä. Palaverissa pyritään myös sopimaan kuka tekee mitäkin ja millä kokoonpanolla esimerkiksi perhetapaamiset järjestetään.

Sijoituksenaikainen suunnitelma on ollut käytössä osastoilla vasta reilun puoli vuotta. Haastatteluissa tuli esille, ettei sijoituksenaikainen suunnitelma ole vielä täydellä teholla käytössä. Sen on suunnitellut yhteistyössä perhetukikeskuksen psykologit ja erityissosiaalityöntekijät. Tarkoituksena on yhtenäistää ja selkeyttää osastojen toimintaa. Suunnitelmalla rakennetaan polkua lapsen sijoituksen ajalle ja sen avulla tuetaan lapsen arviointia ja autetaan sijoitusprosessissa eteenpäin. Sijoituksenaikaisen suunnitelman kautta saadaan järjestystä myös vanhempien kaottiseen maailmaan.

”Kaiken a ja o tässä meidän hommassa on nimenomaan et pitäis pitää mielessä se, että me tehdään asiakkaiden kanssa töitä, joilla itsellään ei ole ymmärrystä mitä tapahtuu. He elää kaottisessa maailmassa, niin meidän täytyy työntekijöinä luoda ymmärrystä siitä mitä me teemme heidän kanssaan ja meidän täytyy luoda jonkinlaista struktuuria, järjestystä heidän kaottiseen maailmaansa.” (H 9.).

”Se hakee vielä paikkaansa ja siinä on ne kaikki asiat niin selkeesti, että nämä asiat pitää hoitaa” (H 4.).

## 7.7 Neuvottelutilanteet

Vanhempien kohtaaminen neuvotteluissa on aina melko haasteellinen tilanne. Neuvotteluissa ei voida pyrkiä dialogisuuteen, koska neuvotteluissa on aina tietty sisältö ja pyrkimys johonkin ratkaisuun vanhempien ja lasten tilanteessa. Joskus tehdyt ratkaisut ei täysin miellytä vanhempia. Neuvottelut ovat hyvä tilanne arvioida vanhemmuutta. Niissä tuli esille vanhempien ja perheen elämäntilanne ja asenne asioihin.

”Neuvottelu saatettiin joutua keskeyttämään, kun äiti rupes raivoomaan tässä, mut sitten hän saatto haluta et mä jään silti juttelee hänen kanssa.” (H 7.).

”Neuvotteluissa pääsee tapaamaan vanhempia ja siinä tulee hyvin esille nää asenteet ja elämäntilanteet.” (H 8.).

Neuvottelutilanne olisi tutkimuksen mukaan kaikista paras tilaisuus tuoda vanhemmille esille vanhemmuudesta tehtävää arviointia. Olisi syytä sopia ennen neuvottelun alkua kuka sen tekee ja täsmentää myös niitä asioita mitä vanhemmuudessa arvioidaan ja miten. Joidenkin haastateltavien mielestä tätä asiaa ei tarvitse tuoda vanhemmille esille, koska heidän pitäisi se jo ymmärtää lapsen ollessa arviointiosastolla. Asiaa ei pidä pitää kuitenkaan itsestään selvyutenä yhdenkään vanhemman kohdalla. Työssä pitää pyrkiä kaikilta osin läpinäkyvyyteen. Vanhemmat voivat kuvitella, ettei heissä ole mitään vikaa, lapsihan se oireilee ja on hankala, he eivät näe syytä itsessään. Vanhemmuuden arvioinnin esille tuominen selkeästi

neuvottelutilanteessa ja sen esille tuominen silloin tällöin myös lapsen ollessa osastolla, laittaa varmasti vanhemman miettimään oman käytöksensä merkitystä omaan ja lapsen elämään. Tätä kautta vanhempi voi onnistua muuttamaan tapansa elää ja näin voidaan mahdollistaa lapsen paluu kotiin.

## 7.8 Perhetapaamiset

Perhetapaamisten tarkoitus puolestaan on löytää yhteistä ymmärrystä ja näkemystä perheen ja vanhempien tilanteeseen. Tällöin voidaan päästä todella hyvään dialogisuuteen.

”Sen pitäis olla avointa ja rehellistä, ja luoda semmonen ilmapiiri, että se ois niin kun vastavuorosta, että vanhemmat heittäytyy siihen niin kun mukaan. Eikä se ois niin ku meidän semmosta sanelupolitiikkaa, et sehän on tosi tärkeä asia, että vanhemmat uskaltautuis niin ku heittäytyä meidän autettaviksi, niin tuota sitten me oltais aika pitkällä.” (H 4.).

Neuvottelutaidot ovat tärkeä työväline lastensuojelulaitoksen työssä. Taitoja tarvitaan jatkuvasti arjen tilanteissa lasten ja vanhempien kanssa sekä työskentelyssä yhteistyötahojen kanssa. Ihmisen elämä on neuvottelua. Huhtisen (2001:6) mukaan omat neuvottelu- ja vuorovaikutustaidot auttavat selviämään entistä paremmin työyhteisön sisällä sekä sen ulkopuolella.

”Sitä aattelee et neuvotteluissa täytyy kyllä erilailta esittää asiat ja sit vaikka perhetapaamisissa sitä kyllä miettii ja puhuu erilailta.” (H 2.).

## 7.9 Tuki- ja kontrollisuhde

Haastatteluissa nousi esille osaston ohjaajien tuki- ja kontrollisuhde vanhempiin ja sen mukanaan tuomat vaikeudet toiminnassa.

”on se kyllä vaikeeta, että kuitenkin ja senkin takia vaikeeta kun on omahoitaja tuossa osastolla, missä niin kun se lapsi on koko ajan, se on vaikee, tiettyjä asioita on vaikee ottaa puheeksi. Ehkä tehä ikäviä päätöksiä ja mä oon kuitenkin se joka tossa osastolla lasten kanssa. Tosi paljon kyllä niin kun mietityttää se, että jollain tavalla pitää pystyä pitämään jollain tavalla hyvät välit vanhempiin. Ihan niin kun lastenkin takia osastolla, kun me joudutaan kohtaamaan lasta ja vanhempia tossa koko ajan. Sit taas niin kun tarkotan, että sosiaalityöntekijä on se, joka ne pahat asiat kommentoi ja keskusteleee niistä hankalista asioita. Jollain tavalla omahoitajaa tarvii suojella niistä sen takia,

että arki niin kun sujuis, en mä tarkota etten mä haluis vaikeista asioista keskustella, mutt että se homma toimis yhdessä jotenkin.” ( H 8.).

Tuki- ja kontrollisuhde nousi tutkimuksessa yhdeksi haasteeksi haastateltavien kohdalla. Miten työntekijä joutuu kontrolloimaan vanhempia ja samalla tukemaan heitä. Vanhemmat ovat tietoisia tästä. Samalla työntekijän pitäisi luoda luottamuksellinen suhde vanhempien ja työntekijöiden välille. Luottamus tuo mukanaan avoimuutta ja tätä kautta myös vanhemmuuden arviointiin varmuutta. Tämä vaatii työntekijältä vahvaa ammattiosaamista ja oman itsensä tuntemusta sekä vahvaa työyhteisön tukea.

”En tarkota sitä että me oltais niitä vanhempien kavereita, ollaan erimieltä asioista ja asioista keskustellaan, joudutaan rajaamaan ja kieltämään ja sillä tavalla, mut kuitenkin että se osasto pysyis rauhallisena ja lasten kotina, että sinne osastolle ei tuotais riitelyä ja niin.” ( H 8.).

Työtehtävissä, joissa työntekijä joutuu kohtaamaan onnettomia ja pahoja tilanteita, on läsnä myös vahvat tunteet. Työntekijän on hyvä olla näistä tietoinen. Tunteet ailahtelevat ja niissä on vastakohtaisuuksia. On myös hyväksyttävä, että joskus on vain huonoja vaihtoehtoja. Näille asioille on silloin annettava tilaa ja myös löydettävä välineitä niiden läpikäymiseen. Tuki ja kontrolli täydentävät toisiaan. (Bardy 2009:44.)

#### 7.10 Kotikäynnit

Kotikäynnit nostetaan sijoituksenaikaisessa suunnitelmassa yhdeksi työskentelymenetelmäksi. Sen kautta haastateltavat näkivät paljon mahdollisuuksia arvioida vanhemmuutta ja lasta, sekä tukea lasta ja lähentää suhdetta häneen. Yhdellä osastolla kolmesta kotikäyntiä käytettiin jonkin verran arvioinnissa ja ymmärryksen saamisessa asiakkaan tilanteeseen sekä myös avun tarpeen määrittämisessä.

”Kotikäynti on valtavan kuvaava. Ja jopa semmonen koti jota on vähän yritetty siistiä ja laittaa, niin tota, kyll vanhemmat on siellä jotenkin huolettomampia ja avoimempia. Tuntevat olonsa turvallisiksi. Se on tärkeä aivan kaiken arvioimiseen. Sitä voi arvioida miten lapsi näkyy kodissa, jos kodissa näkyy vaan, että isä on hulluna jalkapalloon, jos se on täynnä niin kun sellasia liigojenlippuja ja muuta. Ne lapset ei näy. Jos perheessä on paljon kotieläimiä, siis lukuisia eri, siis marsuista koiriin ja ties mihin, boat sun muut. Ja jos ne kotieläimet näkyy ja haisee, niin tuota. Kyll se valitettavasti kertoo siitä vanhemmuudesta. Jos kotieläimet on vaan läsnä hirveen voimakkaasti.” (H 9.).

Haastatelluista puolet oli tehnyt jossain työuransa vaiheessa osastolla sijoituksessa olevan lapsen kotiin kotikäynnin. Kaikki haastateltavat kokivat kotikäyntien hyvänä. Haasteeksi muodostuu kotikäyntien kohdalla työntekijöiden ajan riittäminen niiden tekemiseen ja vanhempien halukkuus. Kotikäynnit toisivat varmuutta vanhemmuuden arviointiin. Kotona nähtäisiin todellisuus siitä, missä asemassa lapsi on vanhempien elämässä. Kotikäynnin kautta työntekijän on helpompi käydä lapsen kanssa keskustelua hänen elämänpiiriinsä kuuluvista asioista ja tilanteista. Kotikäynti helpottaa myös päätöksentekoa lapsen kotilomista, kun tiedetään kodin olosuhteet.

”riittäkö se, että siellä on se joku avoimuuden sosiaalityöntekijän kautta tulee se viesti, jotenkin tai lapsen sosiaalityöntekijän kautta, jotka on tehnyt sitä kotikäyntiä, niin riittääkö se meille. Tai tukisko se, kun kuitenkin lapsi on niin lähellä meitä, se on täällä osastolla useita viikkoja, kuukausia ja sitten niin irti siitä perheestä ja kodista. Sillon olis myös helpompi keskustella kotilomista ja kotona olemisesta, mut nään sen ongelmana taas sit ajankäytön. Siinä että onko meillä riittävästi resursseja siihen, että hoitajat pystyy lähtemään kotikäynnille säännöllisesti.” (H 3.).

”kyllähän se ihan kotikin kertoo tosi paljon perheestä ja elämisestä. Kodista muutenkin, vaikka se ei ehkä ole se tärkein, mut onhan ne niin kun puitteet kotona tosi tärkeä lapselle. Että on oma sänky lapselle, missä on lakanat ja sillä tavalla omaa tilaa ja näkyy, että siellä myös asuu lapsia.” (H 8.).

Kotikäynnit loisivat erilaisen ympäristön ja tunnelman vuorovaikutukselle työntekijä ja vanhempien välille. Vanhemmat olisivat omalla maaperällä ja voisivat olla hiukan vapautuneempia ja aidompia. Tämä ei tietenkään päde kaikkiin vanhempiin.

”vanhempi on ehkä, miten sen sanois, se ei oo varmaan jotenkin niin sellasta jännittävää, kun on siellä kotona. Pystyy ehkä olemaan vähän enemmän oma itsensä, kun se että tulee johonkin neuvotteluhuoneeseen istumaan. Mutta voihan se olla, että sekin on jollain tavalla tosi jännittävää, että niitten kotiin joku tulee, et siinä on varmasti puolensa ja puolensa. Mut kyllä mulla ainakin on todella hyviä kokemuksia.” (H 7.).

Haastateltujen näkemyksen mukaan kotikäynnit olisi hyvä sijoittaa alkuvaiheeseen lapsen sijoitusta. Siinä vaiheessa ne antaisivat työntekijöille henkistä helpotusta ja varmuutta.

”Paremmiin mielin sitten sopii myös yölomaa kotiin, kun näkee minkälaista siellä on.” (H 8.).

Kotikäyntien kohdalla nousee esille lastensuojelulaitoksen työskentelyn rajat ja työn tarkoitus, missä vaiheessa tehdään perhetyötä ja milloin perhekohtaista työtä. Yksittäisen perheenjäsenen (lapsi, aikuinen) kanssa työskentelyä kutsutaan perhekohtaiseksi työksi. Perhetyö - termi eroaa perhekohtaisesta työstä jonkin verran. Perheen kotona tehtävä työ, jota on esimerkiksi perhetyöntekijän antama keskusteluapu tai erilaisissa arjen toiminnoissa annettu tuki, määritetään lastensuojelulain perustelutekstissä perhetyöksi. Perheen kotona tai sen ulkopuolella voidaan taas tehdä perhekohtaista työtä. Perhekohtaista työtä voidaan tehdä missä vaan ja työn kuvauksessa tuodaan esille perheiden kohtaaminen ja vuorovaikutussuhteen luominen perheen kanssa. (Lindqvist, toim. 2008: 20.)

Lastensuojelulain perustekstin mukaan lastensuojelulaitoksen työntekijöiden tekemät kotikäynnit voidaan määrittää kuuluvaksi perhekohtaiseen työhön, ei perhetyöhön. Perhetyö ei kuulu osastojen perustyön alueeseen. Perustyötä on lapsen kehityksellisten tarpeiden ja vanhemmuuden arviointi. Voidaan siis sanoa, että kotikäynnit kuuluvat perhekohtaiseen työhön vastaanotto- ja arviointiosastolla. Tärkeintä olisi tarkastella kotikäynneistä tulevaa hyötyä vanhemmuuden arviointiin ja koko perheen tukemiseen sekä siihen miten kotikäynti voi lähentää työntekijää ja lasta sekä tuoda henkistä helpotusta työntekijälle.

#### 7.11 Perhetapaamiset

Perhetapaamisten voidaan ajatella perhekohtaiseen työhön. Perhetapaamisia järjestetään jokaisella kolmella osastolla mahdollisuuksien mukaan. Näihin tapaamisiin vaikuttaa suuresti vanhempien asenne asioihin ja työntekijöiden aktiivisuus. Perhetapaamiset järjestetään osastolla ja läsnä on vanhemmat, lapsen omahoitajat yhdessä tai omahoitaja työparinaan erityissosiaalityöntekijä. Omahoitajilla on suuremmat mahdollisuudet järjestää perhetapaamisia varsinkin työssä käyvien vanhempien kanssa, koska he voivat sijoittaa tapaamiset virka-ajan ulkopuolelle. Erityissosiaalityöntekijä voi tavata vanhempia arkipäivinä virka-aikaan.

” enkä mä tiedä tarviisko niitä neuvotteluja olla niin paljoo, et enemmän mä kaipaisin näitä perhetapaamisia ja noita tietoja voi välittää puhelimitsekin. Et ei aina tarvii tulla tänne paikan päälle tai meidän mennä sinne, että asiat sujuu sillä tavalla puhelimellakin.” (H 4.).

Perhetapaamiset ovat erittäin hyvä tilaisuus tehdä havainnointia vanhemmista ja heidän vanhemmuudestaan. Ne eivät ole niin virallinen ja jännittävä tilanne vanhemmille, eivätkä myöskään työntekijöille kuin neuvottelut. Yhteisen pöydän ääressä voidaan päästä erinomaiseen dialogisuuteen, luoda keskinäistä luottamusta, avoimuutta, kuunnella toista,

kysyä ja vastata, miettiä asioita yhdessä ja löytää ratkaisuja. Erityisesti työntekijä voi hankkia tietoa vanhemmista ja tätä kautta saada tukea vanhemmuuden arviointiin. Työntekijät voivat perhetapaamisten jälkeen jatkaa työntekijöiden välistä dialogisuutta ja saavuttaa hyviä tuloksia myös vanhemmuuden arviointiin.

#### 7.12 MIM -vuorovaikutus videoarviointi

Lastensuojelulaitoksessa on MIM - videoarviointiin tarvittavat tilat ja laitteet. Menetelmä ei kuitenkaan ole käytössä. Käyttöön ja tulkintaan ei ole riittävää koulutusta vastaanotto- ja arviointi osastoilla. Lastensuojelulaitoksen perheosastolla tätä menetelmää käytetään ja sieltä arvioinnin tekemiseen voi mahdollisuuksien mukaan saada myös apua. Haastateltavat toivat yhtenevästi esille sen, että lapsen sijoituksen aikaista suunnitelmaa tehtäessä täytyisi pohtia tarkkaan, kenen lapsen kohdalla arviointijakson aikana tehdään MIM - arviointi sekä kenelle tästä saataisiin paras hyöty ja vaikutus.

MIM- havainnointimenetelmän on kehittänyt 1960 - luvulla Maria Marschak. Menetelmän avulla voidaan arvioida vanhemman ja lapsen välistä suhdetta, tuottaa tietoa vanhempi - lapsisuhteen eri puolista. Perheen ulkopuolinen työntekijä tekee vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutussuhteesta havaintoja. Menetelmässä on raskausajoilta aikuisikään saakka erilaisia versioita, joissa havainnoidaan yhdeksää strukturoitua leikkutilannetta. Vanhempi toteuttaa nämä kirjallisten ohjeiden mukaan. Tavoitteena on tunnistaa neljä vuorovaikutusdimensiota: miten vanhempi kykenee auttamaan ja innostamaan lasta annettuihin tehtäviin, miten vanhempi kykenee rakentamaan aitoa vastavuoroista emotionaalista yhteyttä lapseen, miten vanhempi antaa hoivaa lapselle sekä millaista on vanhemman ja lapsen välinen leikkisyys. Näin saadaan laadullisen arvioinnin kautta käsitys vanhemman yleisistä kyvyistä toteuttaa vanhemmuuden perustehtäviä sekä vanhemman kyvystä huolehtia lapsen emotionaalisesta hyvinvoinnista. Mahdollisimman aikaisin tunnistetut vuorovaikutusongelmat auttavat suuntaamaan myös hoidolliset toimenpiteet mahdollisimman tehokkaasti. (Salo ym. 2006: 7-19.) MIM -arviointi tukisi omalta osaltaan vanhemmuuden arviointia. Voidaan myös pohtia onko se paras menetelmä osastolla sijoituksessa olevien lasten ikää ajatellen. Arviointi vie aikaa ja vaatii osaamista, lapsen ja vanhemmuuden arviointi pitäisi pyrkiä tekemään melko nopeasti ja tämän vuoksi sen toteuttamiseen ei ehkä useinkaan ehditä. Lisäksi pitäisi muistaa miten paljon muut lastensuojelun tahot ovat perheessä jo työskennelleet, että perheen kanssa ei tehdä samoja tehtäviä joita joku muu on jo tehnyt. Pitää myös pohtia jaksako perhe osallistua menetelmän tekemiseen.

#### 8 Johtopäätökset ja pohdintaa

Hirsjärven ym. (2008:224-225) mukaan tutkijan on pohdittava analyysin tuloksia ja tehtävä niistä omia johtopäätöksiä ennen kuin tutkimus on valmis. Tutkijan on koottava yhteen

pääseikat, jotka antavat vastaukset asetettuihin ongelmiin. Pohdittava on myös sitä, mikä merkitys saaduilla tuloksilla on tutkimusalueella sekä mikä laajempi merkitys tuloksilla voisi olla.

Vanhemmuuden arviointi koettiin hyvin haasteelliseksi. Sen eettiset näkökulmat tuovat esille voimakasta ristiriitaa työntekijöissä. Vastaanotto- ja arviointiosastoilla lapsen sijoitus kestää normaalista kolme kuukautta ja tänä aikana olisi saatava kattava kuva sekä lapsesta että hänen vanhempiensa kyvykkyydestä riittävään vanhemmuuteen. Osastolla perustyötä tekevät ohjaajat tekevät vanhemmuuden arviointia pääasiallisesti havainnoinnin kautta. Se koettiin riittämättömäksi arviointimenetelmäksi. Tutkimus osoitti osastojen henkilökunnan vahvan osaamisen ja ammattitaidon havainnointiin. Esille nousi huoli siitä osataanko havaintoja tehdä oikein. Havaintojen tulkitsemiseen toivottiin enemmän moniammattillisen työryhmän yhteistä pohdintaa. Ajan löytäminen moniammattillisen dialogin käymiseen nousi tutkimuksessa haasteeksi osastojen vaativahoitoisten lasten ja osastojen kiireellisyyden vuoksi. Tutkimus ajoittui vaiheeseen, jolloin osastoilla oli menossa henkilökunta vaihdoksia. Tämä vaikutti rakenteiden osittaiseen puuttumiseen. Tutkimuksessa nousi myös esille vanhemmat, jotka eivät osallistuneet lapsen elämään millään tavalla. Näiden vanhempien kohdalla vanhemmuuden arvioinnin tekeminen ei onnistunut osastolla. Haaste, jonka työntekijät kokevat poissa olevien vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi, voi rasittaa työntekijää ja hän voi kokea riittämättömyyttä. Pohdittavaksi asiaksi nousi se, miten poissa olevat vanhemmat saataisiin osallistumaan lapsensa elämään. Jos vanhemmat saataisiin osallistumaan lapsen elämään, voitaisiin vanhemmuuden arviointia toteuttaa ja sitä kautta tukea perheen kaikkia jäseniä tehokkaammin. Poissa olevien vanhempien osalta osastoilla voitaisiin tehdä vahvempaa ja määrätietoisempaa työtä. Havainnoinnin oikeaan tulkintaan ja sen kirjaamiseen löytyy ammatillista lisäkoulutusta sitä haluaville.

Tutkimus osoitti, että dialogisuus on vahvaa kaikilla työntekijöillä ja moniammattillisessa työryhmässä. Vaikka käsite dialogisuudesta ei itsessään ollut täysin tuttu kaikille työntekijöille, ilmeni haastatteluissa sen olevan perustoimintamalli jokaisella työntekijällä. Dialogisuuden osaaminen tuli esille tutkimuksessa haastateltaville esitettyjen lisäkysymysten kautta, kun dialogisuus käsitettä hiukan avattiin yhdessä. Joidenkin haastateltavien kohdalla haastattelutilanne meni dialogisuuden puolelle, johtuen haastattelijan uteliaisuuden heräämisestä haastatellun vastauksia ja näkemyksiä kohtaan.

Vuorovaikutus on sekä työväline että työn kohde työntekijöille. Vahvat vuorovaikutustaidot ja tilannetaju yhdessä luovat pohjaa hyvälle ja tuloksekkaalle kanssakäymiselle osaston lasten sekä heidän vanhempiensa välille. Tutkimus osoitti, että haastateltujen vuorovaikutustaidot ovat vahvat ja kuuluvat sosiaalialan työssä perustyökaluihin. Vaikeudeksi tutkimuksessa nousi vuorovaikutustaitojen ohjaaminen ja opastaminen osaston lapsille ja heidän vanhemmilleen.



Vaikeaksi koettiin myös se, miten saadaan yhteys huonot vuorovaikutustaidot omaavaan vanhempaan ja vanhempaan, jolla ei ole halua vuorovaikutukseen. Kyseisten vanhempien kohdalle toivottiin selkeää työntekijän ja vanhemman yhdessä läpikäytävää kysely- tai keskustelupohjaa. Tämän kautta saataisiin avattua keskustelua ja samalla voidaan vanhempien osallisuutta vahvistaa. Erityisen ongelmalliseksi tutkimuksessa nousivat päihde- tai mielenterveysongelmaiset vanhemmat ja heidän kohtaamisensa. Lyhyt, peruskysymyksiä vanhemmuudesta sisältävä keskustelu- tai haastattelupohja, joka ei kuormita vanhempaa eikä työntekijää liikaa ja joka antaa jotain kuvaa vanhemmuuden riittävydestä, olisi erittäin hyvä ottaa käyttöön silloin, kun työntekijä kokee sen tarpeelliseksi. Omia vuorovaikutustaitoja voidaan myös jatkuvasti kehittää. Vuorovaikutukseen haasteellisten lasten ja vanhempien kanssa tarvitaan herkkyyttä, hetkessä olemisen taito ja vahvuutta. Ammatilliseen vuorovaikutukseen kuuluu myös kyky erottaa vapaa-ajalla tapahtuva vuorovaikutus, työssä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Neuvotteluissa tarvittavaa vuorovaikutusta voidaan myös kehittää. Neuvottelutilanteet ovat usein vaikeita, koska niissä tehdään rankkojakin päätöksiä perheen asioista ja tilanteesta. Kaikki osapuolet eivät ole välttämättä yksimielisiä asiasta. Vaikeat neuvottelut vaativat hyvää neuvottelu- ja vuorovaikutusosaamista. Näitä taitoja voidaan vahvistaa kurssien ja lisäkoulutuksen kautta, sekä itsenäisesti opiskellen.

Vanhemmuuden roolikartta oli valtaosalle tuttu työväline. Halukkuutta sen tekemiseen löytyi suurimmalta osalta haastateltavista. Vahva osaaminen löytyi pieneltä osalta haastateltuja. Vanhemmuuden roolikartan käyttö onnistuu myös perustiedot siitä tietävältä. Ongelmaksi tutkimuksessa nousi roolikartan tekemiseen vaadittava aika ja se kenen se kuuluu tehdä. Ongelmaksi nostettiin myös vanhempien kyvykyys tällaiseen työskentelyyn kaotteisessa elämänvaiheessaan, vanhempien jaksaminen työskentelyyn osallistumisesta, vanhempien ymmärrys vanhemmuuden roolikartan tekemisestä sekä työmenetelmien tekemisen päällekkäisyys. Vanhemmuuden roolikartan käyminen kokonaisuudessaan läpi vanhempien kanssa vaatii aikaa. Sitä aikaa ei aina osastotilanteen vuoksi ole. Tällöin voidaan käydä vanhemmuuden roolikartasta läpi niitä osa-alueita vanhemmuudesta, jotka selvästi ovat nousseet huolenaiheeksi työntekijöiden näkemyksen mukaan kyseisten vanhempien osalla. Ennen työskentelyn aloittamista on kuitenkin saatava selvyyttä siitä, ovatko vanhemmat jo tehneet jonkin muun tahon kanssa vanhemmuuden roolikarttaa ja saadaanko näistä mahdollisesti tietoa. Tärkeää on pohtia sitä, hyödyttääkö kyseisten vanhempien kohdalla roolikartan tekemisestä ja vahvistaako se vanhemmuuden arvioinnin tekemistä. Roolikartan tekeminen vahvistaisi vanhempien osallisuutta lapsen elämään. Osallisuuden vahvistaminen on minulle henkilökohtaisesti erittäin tärkeä seikka, uskon sen mukanaan tuomaan vaikutukseen. Ja työn on pohjattava koko perheen auttamiseen kaikilla niillä keinoilla mitä lastensuojelutyössä on mahdollista käyttää. Ennen roolikartan tekemistä vanhemmille olisi seikkaperäisesti kerrottava miksi näin tehdään, ketä tämä hyödyttää, mitä tehdään ja miten tehdään. Vanhemmuuden roolikartan tekemistä voi opetella valmiina saatavilla pohjilla

itsenäisesti, mikäli työntekijä kokee tällaiseen työskentelyyn mielenkiintoa ja halukkuutta. Kurseja järjestetään vanhemmuuden roolikartan käyttämiseen perhetyöhön kouluttavissa oppilaitoksissa.

Tutkimuksessa selvitettiin myös lapsi- ja perhepalaverin vaikutusta ja riittävyttä vanhemmuutta arvioitaessa. Tutkimustuloksissa ilmeni, että palaveri oli riittävä niillä osastoilla, joilla se pidettiin kerran viikossa. Osastoilla, joilla palaveri oli kahden viikon välein, ei yksikään haastateltu kokenut sitä riittäväksi. Palaverit koettiin ajallisesti liian lyhyiksi tai kahden viikon aikaväli oli liian pitkä. Perusteluna nousi esille se, että osastolla oli tapahtunut liian paljon asioita ja niitä ei ehditä käymään läpi ajassa, joka palaverille oli asetettu. Palaveriin osallistuivat osastojen ohjaajat, erityissosiaalityöntekijä ja psykologi. Tutkimus osoitti, että käytetty aika meni liian usein työntekijöiden lapsen ja perheen tilanteen ajan tasalle saattamiseen. Työskentelyyn ei ehditty saada palaverin aikana riittävästi kaivattua suunnitelmallisuutta. Palaverissa ei ehditä käymään riittävästi läpi lapsen ja perheeseen kohdistuvaa työnjakoa työntekijöiden kesken. Perustyöntekijät kokivat kaipaavansa enemmän tietoa, neuvoa ja näkemystä osaston psykologilta lapsen ja perheen tilanteeseen ja siinä etenemiseen. Asetelma on hankala, resurssit eivät riitä, mutta tarve työn tukemiseen on suuri. Lapsi- ja perhepalaverin alustukseen ja ohjattuun, napakkaan läpikäyntiin on syytä kiinnittää jatkossa enemmän huomiota. Lisäksi on pohdittava voidaanko perustietoja päivittää muuna aikana muille työntekijöille, jolloin lapsi- ja perhepalaverissa voidaan keskittyä vahvemmin lapsen ja perheen jatkotyöskentelyn suunnittelemiseen. Mitä vahvemmin saadaan suunnitelmallisuutta aikaiseksi perheen kanssa työskentelyssä, sitä paremmin saadaan myös vanhemmuuden arviointi tehdyksi.

Kotikäynnit nousivat tutkimuksessa esille. Haastateltavista puolet oli tehnyt osastolla sijoituksessa olevan lapsen kotiin kotikäynnin jossain vaiheessa työuraansa. Tutkimus osoitti kaikkien kotikäynnin tehneiden kokevan sen mahdollisuutena vahvistaa arviointia vanhemmuudesta. Ongelmaksi nousivat ajan riittävyys kotikäyntiin sekä kysymys siitä, kuuluvatko kotikäynnit osastojen perustyöhön vai ovatko ne liikaa perhetyön tekemistä. Kotikäyntejä pitää kuitenkin harkita hyvänä vaihtoehtona vanhemmuuden ja perheen arviointia tehtäessä. Perusteltua se olisi erityisesti niiden perheiden kohdalla, joissa ei saada selvää kuvaa vanhemmuudesta ja kodin tilanteesta osastotilanteissa. Tämä työskentely luetaan lastensuojelulaissa perhekohtaiseen työhön, ei perhetyöhön. Kotikäynnin antama kuva vahvistaa ja tuo luottamusta vanhemmuuden arviointiin.

Perhetapaamisten kautta vanhempien osallisuutta lapsen sijoitusprosessissa voidaan vahvistaa. Perhetapaamiset eivät olleet järjestelmällisesti käytössä osastoilla ja siihen on syytä kiinnittää huomio. Työparin kanssa tehtävän tapaamisen kautta saadaan vanhemmuuden arviointiin yhteistä havainnointia, pohdintaa ja näkemystä. Perhetapaamisissa saadaan

rakennettua luottamusta vanhempiin ja tätä kautta avoimuutta koko prosessiin. Avoimuus ja luottamus luovat pohjaa hyvälle vanhemmuuden arvioinnille ja monipuolisen tuen saamiselle kaikille perheenjäsenille. Perhetapaamisista saatua tietoa voidaan käsitellä lapsi- ja perhepalavereissa moniammatillisesti ja tuoda näin suunnitelmallisuutta perheen kanssa työskentelyyn.

Sijoituksenaikainen suunnitelma oli ollut vähän aikaa käytössä ja se etsi vielä paikkaansa. Suunnitelman rakenne ja sisältö todettiin tutkimuksen mukaan hyväksi. Se yhtenäistää ja selkeyttää osastojen toimintaa. Sijoituksenaikaisen suunnitelman tekemisestä tulee huolehtia. Työryhmässä on hyvä sopia kuka kantaa vastuun suunnitelman tekemisen toteutumisesta. Suunnitelman kautta saadaan vahvuutta vanhemmuuden arvioinnille ja sen toteutumiselle.

Omahoitajasuhde ja omahoitajatyöparit toimivat jokaisella osastolla erittäin hyvin. Omahoitajan työtä tukevat edellä mainitut työmenetelmät. Mitä selkeämmäksi niiden käyttö saadaan, sitä varmempi pohja luodaan vanhemmuuden arvioinnille, sen onnistumiselle ja arvioinnin luotettavuudelle.

MIM -vuorovaikutushavainnoinnin tekeminen videoinnin avulla ei ollut käytössä osastoilla, vaikka siihen on tarvittavat laitteet. Koulutusta tähän työmenetelmään ei vastaanotto- ja arviointiosastoilla ollut. Ongelmaksi nousi lasten sijoitusajan lyhyys, josta johtuen lapsen ja vanhemmuuden arviointi täytyi tuottaa nopeasti. MIM -havainnointi on pitkä ja tulkintoineen aikaa vievä prosessi, josta johtuen sen käyttämisestä on syytä harkita tarkkaan työryhmässä. Ennen MIM -vuorovaikutushavainnoinnin käyttöönottoa on työntekijöiden saatava siihen koulutusta. Ilman koulutusta ei voida päästä riittävän luotettavaan lopputulokseen.

Vanhemmuuden arviointia ei tuotu riittävästi esille osastolla sijoituksessa olevien lasten vanhemmille. Sen tärkeyttä työntekijöille tulee korostaa eikä sitä voi jättää oletuksen varaan. Vanhemmuuden arvioinnin esilletuominen vahvisti selkeästi vanhemmille heidän käsitystään siitä, mitä vastaanotto- ja arviointiosastolla tehdään, mikä on toiminnan tarkoitus ja mihin sillä pyritään. Tämän tietoisuuden aikaansaaminen saa vanhemmat miettimään omaa osuuttansa ja rooliansa lapsen elämässä. Vanhemmat ovat kaoottisessa elämäntilanteessa ja eivät usein sisäistä asioita kovinkaan helposti. Sen vuoksi asioiden esille tuominen mahdollisimman usein vahvistaa asioiden ymmärrystä. Työryhmässä tulee sopia vanhemmuuden arvioinnin esille tuomiseen vastuuhenkilö.

Eräs haastateltava toi esille toiveen perhetyöntekijän saamiseksi laitokseen lisäresurssiksi. Perhetyöntekijä voisi keskittyä perheen kokonaistilanteeseen ja syventyä vanhemmuuden arviointiin. Tämä on monessa lastensuojelun vastaanottolaitoksessa käytetty toimintamalli ja

erittäin hyväksi havaittu. Lisäresurssien saaminen on vaikeaa, mutta tätä vaihtoehtoa on hyvä miettiä, jos lisäresurssien saaminen mahdollistuu.

## 9 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkija vaikuttaa tutkimukseen kaikissa sen vaiheissa. Hän vaikuttaa käsitteiden valintaan ja niiden tulkintaan, aineiston keruuseen ja analysointiin sekä myös raportointiin. Laadullisessa tutkimuksessa on pyrittävä selostamaan laajasti tutkimuksen toteutus. Tutkijan olisi tärkeä pystyä osoittamaan myös tutkimuksen tulosten reliabiliteetti ja validiteetti. Tutkija on itse keskeinen tutkimusväline ja tämän takia luotettavuuden arviointi pitääkin kohdistaa koko tutkimusprosessin kaikkiin vaiheisiin. (Hirsjärvi ym. 2008: 226-227.)

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on, että todellisuuksia voi olla useita. Se tuottaa tietyn näkökulman ilmiöstä, ei objektiivista totuutta. Tuloksilla tavoitellaan pikemminkin näkökulmia kuin yleistä totuutta sinänsä, siksi luotettavuuskäsite on hankala. (Hirsjärvi ym.2008:227.)

Opinnäytetyössä pyritään kuvaamaan tutkimuksen jokainen vaihe mahdollisimman tarkasti. Aineiston tuottamisen olosuhteet on pyritty kertomaan mahdollisimman tarkasti ja totuudenmukaisesti. Tulosten analyysissa on pyritty kertomaan millä perusteella päätelmiä asiasta on tehty. Analyysiosuuteen on siksi lisätty haastatteluotteita. Tutkimuksen validiutta on lisätty haastattelussa tarkentavilla kysymyksillä, jossa haastateltava on antanut lisää tietoa käsiteltävästä asiasta. (Hirsjärvi ym. 2008:226-227.)

Haastateltavien nimet eivät tule esille missään vaiheessa. Lastensuojelulaitoksen nimi päätettiin jättää pois, koska sillä ei nähty olevaan vaikutusta tutkimukseen. Nämä seikat tuovat luotettavuutta ja lisäävät eettisyyttä tutkimuksessa.

Aineistonkeruuvaiheessa otin yhteyttä haastateltavaan joko puhelimitse tai henkilökohtaisesti. Tällöin kerroin lyhyesti tutkimusaiheesta ja pyysin lupaa haastatteluun. Haastateltavilta kysyttiin haluavatko he etukäteen luettavaksi haastatteluun liittyviä kysymyksiä. Useimmat eivät niitä halunneet ja päädyin kertomaan pääsisällön kysymyksistä yhteydenottotilanteessa. Kaikki haastateltavat osallistuivat mielellään tutkimukseen. Positiivinen suhtautuminen osaltaan varmistaa tutkimuksen luotettavuutta. Haastateltavat suhtautuivat haastattelutilanteeseen yleisesti hyvin rauhallisesti, jonka kautta voin myös luottaa vastauksiin. Haastattelutilanteessa kiinnitin erityisesti huomiota tapaani viedä haastattelua eteenpäin, etten vaikuttaisi lisäkysymyksillä tai millään muulla tavalla vastauksiin. Koska haastateltavat eivät olleet saaneet kysymyksiä kirjallisesti etukäteen, heidän vastauksensa olivat spontaaneja ja se luo luotettavuutta tutkimukseen. Haastateltavat

eivät olleet ehtineet miettiä asioita liikaa ja näin vastaukset varmasti tulivat siinä muodossa millaisina he todella ne näkivät. Lisäksi pystyin omien tietojeni avulla selittämään käsitteitä ja tekemään lisäkysymyksiä aiheesta, jos ne jäivät epätarkoiksi. Haastattelut olivat erittäin mielenkiintoisia ja tukivat ammatillista kasvuani. Aineiston litterointivaihe avasi vastauksia tutkimusongelmiin. Aineiston analyysivaihe oli mielenkiintoinen ja ammatillisesti avartava. Pyrin analyysi- ja pohdintaosuudessa keskustelemaan koko ajan teorian kanssa. Työskentelyni opintojeni ohella vastaanotto- ja arviointityössä lisää tutkimuksen luotettavuutta, koska minulla oli jo etukäteen hahmottunut kuva organisaation rakenteesta ja toiminnasta. Tutkimuksen tekeminen selkeytti ja vahvisti ymmärrystäni vielä lisää.

Tutkimuksen ja aineiston analyysin kuvaus tarkasti vaikuttaa tulosten uskottavuuteen. (Hirsjärvi ym. 2001:214-215). Tämän vuoksi olen kuvannut tutkimuksen kulun, haastattelukysymykset ja aineiston analyysin mahdollisimman perusteellisesti. Haastattelut litteroitiin heti haastattelujen jälkeen ja näin lisättiin luotettavuutta. Tällöin haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa ja pystyin tekemään tarkentavia lisäkysymyksiä yhdelle haastateltavalle haastattelun jälkeen. Tarkentava kysymys oli miten hän tuo vanhemmuuden arviointia osastolla sijoituksessa olevien lasten vanhemmille esille. Luotettavuuden lisäämiseksi tutkimusaineisto on pyritty tulkitsemaan mahdollisimman monipuolisesti. Tutkimustulosten avulla sain vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Oma näkemykseni vanhemmuuden arviointiin kasvoi ja sain uusia näkökulmia asioihin sekä ymmärrystä koko lastensuojelutyöhön ja -prosessiin. Käsitteiden moniammatillisesta työstä laajeni ja sain uutta tietoa vastaanotto- ja arviointityöhön erityistyöntekijöiltä. Eettisen pohdinnan tärkeys lastensuojelutyössä vahvistui minulle tutkimusprosessin aikana. Eettistä pohdintaa tuli esille haastatteluissa. Lastensuojelutyössä ollaan kaikissa vaiheissa olennaisesti eettisten kysymysten äärellä.

Haastateltavat ja yksikön johtaja kokivat tutkimukseni tarpeelliseksi ja työtänsä tukevaksi jo tutkimuksen tekovaiheessa. Opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan hyödyntää osastojen toiminnan kehittämisessä. Hyödynnettävyys oli keskeinen seikka tutkimusaihetta valitessani. Myös yksikön johtaja innostui aiheesta hyödynnettävyyden vuoksi. Tutkimusprosessin aikana nousi useita mielenkiintoisia näkökulmia, joiden tutkiminen jatkossa olisi hyödyllistä ja tukisi edelleen toimintojen kehittämistä.

## Lähteet

Aalto-Kallio, M & Saikkonen, P & Koskinen-Ollonqvist, P. 2009. Arvioinnin kartalla: Matka teoriasta käytäntöön. Pori: Kehitys Oy.

Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. Tampere: Gummerus

Ahonen, H. Vuorovaikutus auttamisen välineenä. 1994. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Eskola, J & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: Gummerus.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hoffman, L. 1985. Perheterapia. Systeemin näkemys. Espoo : Weilin + Göös.

Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) 2010. Perhepiirissä. Kelan tutkimusosasto. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Ihme, I. 2009. Arviointi työvälineenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Juva : WS Bookwell Oy.

Isokorpi, T.2006. Napit vastakkain: Ristiriidat, rajat ja ratkaisut. Jyväskylä: PS-kustannus.

Isokorpi, T.2008. Pää pyörällä. Juva: WS Bookwell Oy.

Järvinen, R. Lankinen, A. 2007. Perheen parhaaksi, perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prisma.

Kauppila, R.A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS- kustannus.

Metteri, A. (toim.) 1996. Moniammattillisuus ja sosiaalityö. Helsinki: Oy Edita Ab.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus, dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Rautiainen, M (toim.) 2001. Vanhemmuuden roolikartta, syvennä ja sovelle. Helsinki: Hakapaino Oy.

Rousa, S & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalveluiden onnistumisen arviointi. Helsinki: Kirjapaino Oma Oy.

Rousa, S & Holma, T.2004. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Helsinki: kirjapaino Oma Oy.

Rutter, B. 1998. (toim.) Härmäläinen, H. Vanhemman käsikirja. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita kirjapaino.

Salo, S & Mäkelä, J. 2006. MIM- vuorovaikutushavainnoinnin käsikirja. Helsinki: Psykologien kustannus.

Tanskanen, I & Timonen - Kallio, E (toim.) 2009. Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaalit.

Taskinen, S (toim.). 1999. Huostaanotto, Lastensuojelun asiantuntijaryhmän suositus huostaanotto prosessin laatua ohjaaviksi yleisiksi periaatteiksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Taskinen, S .2007. Lastensuojelulaki (417/2007), soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus. Kirjapaino oy.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy

Tervonen - Arnkill, K. (toim.) 1999. Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksessa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Vaattovaara, V & Maula, R. 2010. ” Ettei joudu silleen yllättäen vaan johonkin”.  
Lyhytaikainen perhehoito osana lastensuojelun avo- ja sijaishuoltoa. Helsinki: As Reusner.

Vilen, M & Seppänen, P & Tapio, N & Toivanen, R (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheessä:  
Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Lingvist, U. (toim.) 2008. Varhainen tuki - kohti hyviä käytäntöjä. Helsinki: Paintek  
Pihlajamäki Oy.

Talentia [WWW dokumentti]

[http://www.talentia.fi/files/1649\\_Etiikkaopas2005.pdf](http://www.talentia.fi/files/1649_Etiikkaopas2005.pdf) (viitattu 26.10.2010).



Liitteet

Liite 1.

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Tikkurilan Laurea -ammattikorkeakoulusta. Tällä hetkellä teen opinnäytetyötä vanhemmuuden arvioinnista, siinä käytettävistä työmenetelmistä ja metodeista. Laitoksen johtajan kanssa päätimme, ettei laitoksen nimen näkyminen opinnäytetyössä ole merkityksellinen, siksi se on jätetty pois. Tarkoitukseni on kartoittaa vanhemmuuden arviointiin käytettävien menetelmien riittävyttä, sitä keneltä työntekijät saavat arviointiin apua sekä mitä keinoja vanhemmuuden arviointiin vielä tarvittaisiin. Tarkoitus on samalla kartoittaa vanhemmuuden arvioinnin merkitystä ja sitä miten vanhemmuuden arviointi tuodaan osastolla sijoituksessa olevien lasten vanhemmille tietoiseksi.

Tulen tekemään opinnäytetyöhöni liittyvän aineiston keräämisen haastattelemalla osastojen työntekijöitä. Työntekijällä tulee olla vakituinen työsuhde ja omahoitajasuhde osastolla sijoituksessa olevaan lapseen.

Pyytäisin pohtimaan alustavasti seuraavia kysymyksiä ennen haastattelua. Tätä haastattelukysymysten runkoa käytän apuna haastattelussa.

1. Millainen koulutus sinulla on?
2. Onko sinulla ollut tai onko tällä hetkellä omahoitajasuhde osastolla sijoituksessa olevaan lapseen?
3. Oletko osallistunut vanhemmuuden arviointiin?
4. Kenen tai keiden kanssa olet tehnyt vanhemmuuden arviointia?
5. Onko tuki ja apu ollut mielestäsi riittävää tehdessäsi vanhemmuuden arviointia?
6. Mitä kaipaat tueksi ja avuksi vanhemmuuden arviointiin?
7. Koetko omat vuorovaikutustaitosi ja sosiaaliset taitosi riittäviksi?
8. Koetko vuorovaikutustaitosi riittäviksi kaikenlaisissa asiakastilanteissa?
9. Miten määrität dialogisuuden?
10. Miten käytät dialogisuutta tehdessäsi vanhemmuuden arviointia?
11. Käytätkö vanhemmuuden roolikarttaa tehdessäsi vanhemmuuden arviointia?
12. Jos olet käyttänyt vanhemmuuden roolikarttaa, miten tärkeänä olet kokenut sen?
13. Mitä muita menetelmiä olet käyttänyt?
14. Miten tuot vanhemmuuden arviointia ilmi osastolla sijoituksessa olevan lapsen vanhemmille?

Kiittäen,

Raija Pääskyvuori